Nr 27.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; gifven Stockholms slott den 2 februari 1912.

Under åberopande af bifogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, samt

2:o) lag om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse valet af landstingsmän.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrannt angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Därvid utlämnas till valmannen ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för hvarje annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnadt att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, hvarvid iakttages, att, om han tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, antecknar ordföranden å kuvertets framsida tydligt det röstvärde, som tillkommer den i kuvertet inneslutna valsedeln. Härefter nedlägger ord-

föranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid namnet på den, hvars rösträtt utöfvas, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöfva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidning kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Vid denna förrättning, som skall påbörjas inom tjugo dagar från valen, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras på de i kuverten inneslutna valsedlarna.

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande därtill förordnade personer, som, jämte domhafvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet inför magistraten å fjärde söndagen i maj månad eller, om pingstdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valtider och valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräknandet ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräknandet tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt aflämnade valkuverten jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräknandet kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt.

Vid sammanräkning af rösterna, hvilken förrättning skall påbörjas inom tio dagar från valet, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras å valsedlarna.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Förslag
till
Lag

om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfvensom af revisorer.

Om kommunalstämma för val af landstingsmän är stadgadt i förordningen om landsting.

Den, hvilken såsom ledamot af kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor af förvaltning, för hvilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val af revisor af sådan förvaltning eller i beslut i anledning af revisorernas granskning af sagda förvaltning.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 februari 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

— —

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde departementschefen, statsrådet Schotte:

I särskilda skrifvelser till Kungl. Maj:t den 20 maj 1911 har Riksdagen äskat utredning och förslag *dels* (skrifvelsen nr 140) om ändrade bestämmelser rörande utlysande af landstingsmannaval och ordningen vid dessa val, *dels ock* (skrifvelsen nr 139) om tryggande af valhemligheten vid de kommunala valen. Hvad då först beträffar skrifvelsen nr 140, anför och hemställer Riksdagen däri följande:

Riksdagsskrifvelsen den 20 maj 1911, nr 140.

»I en af de väckta motionerna har ifrågasatts, huruvida icke landstingsmannavalen skulle kunna förrättas å särskild af vederbörande domhafvande eller af magistrat bestämd valdag och å tider på dagen, som genom lag bestämmas i fråga om val till Andra kammaren, i stället för att såsom nu förrättas i samband med kommunalstämma, och att vid val af landstingsman valförrättningen ej skulle behöfva ske efter upprop

enligt röstlängden. En annan motionär har föreslagit, att val af landstingsmän ej skulle äga rum å kommunalstämma utan å för valet särskildt utsatt tid inför kommunalstämmans ordförande eller annan valförrättare, och ifrågasätter denne motionär tillika, huruvida icke kommunerna skulle kunna uppdelas i särskilda valdistrikt. Medgifvande af delning af större kommuner i flere valdistrikt ifrågasättes jämväl i ännu en uti föreliggande frågor väckt motion.

Då efter utskottets mening erfarenheten af de förrättade landstingsmannavalen ådagalagt, att anordningarna för dessa val mångenstädes äro mindre lämpliga, särskildt i det afseendet, att aflämnandet af röstsedlarna för valmännen medför stor tidsspillan, torde särskilda föreskrifter i ofvanberörda hänseenden vara af behofvet påkallade.

På grund af hvad sålunda anförts, får Riksdagen anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke i fråga om landstingsmannavalen med hänsyn till utsättande af valdag och valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen de föreskrifter, som i dessa afseenden nu äro stadgade för val af ledamöter i Andra kammaren, må kunna i tillämpliga delar gälla, och för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.»

Infordrade yttranden.

Genom nådig remiss hafva vederbörande länsstyrelser anbefallts att, efter magistraters och stadsstyrelsers inom länen hörande, afgifva utlåtande i anledning af Riksdagens förevarande framställning. Af dessa utlåtanden, hvilka numera inkommit, inhämtas hufvudsakligen följande.

Stockholms län.

Stockholms län: Stadsfullmäktige i Södertälje uttala sig för att i fråga om landstingsmannavalen måtte med hänsyn till utsättande af valdag och valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen gälla de föreskrifter i tillämpliga delar, som äro gällande för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare, med iakttagande likväl att valen i fråga skulle äga rum å söndag. Magistraten i Södertälje biträder detta yttrande. Magistraten i Norrtälje uttalar — under meddelande att landstingsmannavalen för staden förrättats på så sätt, att valmännen efter upprop enligt röstlängden fått framträda för att aflämna sina röstsedlar, äfvensom att efter uppropets afslutande tillstädesvarande valmän erhållit tillfälle att, i den ordning de infunnit sig, utöfva sin rösträtt — att ytterligare åtgärder i det syfte riksdagsskrifvelsen afser icke syntes påkallade. Stadsfullmäktige och magistraten i Sigtuna, stadsfullmäktige och magistraten i Vaxholm samt stadsfullmäktige i Öregrund hemställa, att bestämmelserna i vallagen om riksdagsmannaval till Andra kammaren måtte i nu förevarande afseenden göras i tillämpliga

delar gällande jämväl för landstingsmannaval; medan däremot stadsfullmäktige och magistraten i Östhammar samt magistraten i Öregrund finna nu gällande bestämmelser lämpliga och betryggande. För egen del anför länsstyrelsen hufvudsakligen följande: Enligt nu gällande bestämmelser skulle å landet val af landstingsmän företagas å första ordinarie kommunalstämman under året. Denna kommunalstämma hölles under senare hälften af mars månad. Den ungefärliga tiden för dessa vals hållande vore sålunda allmänt bekant, om också själfva dagen komme att variera under olika år och i olika kommuner. Då det med nu gällande bestämmelser icke torde kunna förutsättas, att icke hvarje valman skulle erhålla kännedom om, när valet förrättas, syntes från denna synpunkt anledning icke föreligga att utfärda nya bestämmelser i fråga om valdagen. Å nämnda kommunalstämma förekomme emellertid äfven andra ärenden än val af landstingsmän, och då det utan tvifvel skulle för valmännen vara underlättande, om så icke vore händelsen, syntes ett utaf de i riksdagsskrifvelsen åsyftade önskemål kunna vinnas, om landstingsmannavalen företoges vid tillfälle, då icke något annat ärende kunde förekomma. Detta skulle låta sig göra, om dessa val förrättades, icke å kommunalstämma utan, i likhet med valen till Andra kammaren före senaste lagändringen, inför kommunalstämmans ordförande. Komme en sådan ändring till stånd, syntes detta böra föra med sig, att föreskrift meddelades dels om valets offentlighet och dels om platsen för dess hållande. I detta senare afseende torde bestämmelsen i 15 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet böra tillämpas. Vidare blefve nödvändigt, att nya föreskrifter i fråga om valdagen meddelades. Denna kunde då bestämmas antingen i ungefärlig öfverensstämmelse med hvad som nu gäller, sålunda till någon af kommunalstämmans ordförande bestämd dag i mars månad, eller ock till någon viss, i lagen utsatt dag. Detta senare sätt syntes äga företräde framför det förra, då därigenom valet komme att förrättas å en bestämd och för alla känd dag. Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunde icke heller finna, att valdagens bestämmande på detta sätt skulle möta några praktiska svårigheter. För att icke komma i kollision med årets första kommunalstämma torde valdagen icke böra förläggas till senare hälften af mars månad. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ville såsom lämplig valdag föreslå antingen första söndagen i mars eller första söndagen i april. Valdagen blefve då förlagd till ungefär samma tid af året som den, å hvilken för närvarande dessa val förrättas. Hvad städerna beträffar, syntes anledning icke föreligga att ändra nu gällande bestämmelser i fråga om valdagen.

Att föreskrifter rörande valtiderna vore behöfliga, torde knappast kunna bestridas, då det icke kunde vara lämpligt att lägga helt och hållet i valförrättarens hand att afgöra, hvilka tider på dagen vallokalen bör vara för valmännen tillgänglig. Detta torde, hvad landet beträffade, blifva mer än nödvändigt, om, såsom föreslagits, valet komme att förrättas inför kommunalstämmans ordförande. I fråga om valtiderna syntes det som om bestämmelserna i §§ 46 och 53 af lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 lämpligen skulle kunna kommma till användning jämväl beträffande val till landsting. Häraf blefve en naturlig följd, att valet icke komme att förrättas efter upprop.

Uppsala län.

Uppsala län: Magistraten i Uppsala meddelar, att landstingsmannavalen 1910 utsatts till tre dagar, en för hvar af stadens 3 rotar, att valtiderna varit kl. 11—2 och 6—8 på dagen samt att de röstberättigade fått afgifva sina röster i den ordning de företrädt. Vid sådana förhållanden syntes ändring i landstingsförordningens bestämmelser i förevarande delar ej erforderlig. Magistraten i Enköping uttalar sig för att de för val till Andra kammaren gällande valtider samt föreskrifterna i 45, 50, 52 och 53 §§ i lagen om dessa val måtte bli gällande jämväl för landstingsmannavalen, äfvensom att bestämmelser måtte meddelas därom, att röstberättigad äger att rösta i anmäld tur och ordning, därest han uppgifver riktig bostad enligt den vid valet gällande röstlängden. Länsstyrelsen förklarar sig icke hafva någon erinran att framställa mot utsträckning till landstingsmannavalen af nu förevarande delar af vallagen.

Södermanlands län.

Södermanlands län: Magistraten i Nyköping uttalar — under meddelande att vid senaste landstingsmannavalet i staden röstsedlar fått afgifvas dels under tiden kl. 11 f. m.—2 e. m., dels ock kl. 6—8 e. m. samt att äfven efter kl. 8 e. m. alla de valmän, som voro tillstädes i vallokalen, men ej ännu hunnit deltaga i valet, fått aflämna sina röster — att en föreskrift, att landstingsmannaval skall fortgå kl. 9—2 samt 5—9 syntes i en stad af Nyköpings storlek eller med lägre invånarantal vara för valmännen till ringa nytta, men för valförrättaren och den personal i öfrigt, som skall vid förrättningen tjänstgöra, medföra onödig tidspillan. En allmän föreskrift, att landstingsmannaval skulle utsättas till sådan tid på dagen och anordnas på sådant sätt, att, såvidt möjligt, samtliga röstberättigade utan svårighet blefve i tillfälle att deltaga i valet, syntes därför tillfyllest. Slutligen har magistraten hemställt, att ur kommunalförordningen för stad måtte uteslutas bestämmelsen om att å allmän rådstuga omröstning skulle verkställas efter upprop. Magistraten i Eskilstuna har anfört, hvad först angår

frågan om landstingsmannavalens hållande å särskildt bestämd valdag, att, hvad städerna vidkomme, någon föreskrift i berörda hänseende, utöfver hvad 5 § 2 mom. i gällande förordning om landsting innehölle om tiden för valens förrättande, icke vore af behofvet påkallad, utan att det lämpligen kunde öfverlämnas åt vederbörande valförrättare att såsom hittills närmare bestämma valdagen. I afseende å tiden på dagen för valets förrättande syntes det magistraten, åtminstone hvad städerna anginge, lämpligen böra föreskrifvas, att valmännen skulle äga tillträde till valet under misnt två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst en timme efter klockan 6 eftermiddagen. I öfrigt torde med hänsyn till de mycket olika tider, som val i större och mindre städer kräfde, lämpligen böra öfverlämnas åt valförrättaren att jämväl närmare bestämma valtiderna. Den föreskrift, som förekomme i 53 § af lagen om val till Riksdagen, syntes magistraten äfven böra gälla i fråga om landstingsmannavalen; och hade magistraten ej eller något att erinra mot, att sådan föreskrift meddelades för dessa val, att valmännen därvid i tur och ordning, efter som de inställde sig, finge aflämna sina röstsedlar. Då det syntes magistraten vara synnerligen önskvärdt, att äfven i fråga om landstingsmannavalen större kommuner kunde uppdelas i flera valdistrikt för undvikande af alltför stor tidspillan för valmännen vid röstsedlarnes aflämnande, tillstyrkte magistraten för sin del, att hvad härutinnan vore stadgadt i 19, 20, 42 och 71 §§ i lagen om val till Riksdagen måtte föreskrifvas skola i tillämpliga delar gälla äfven i fråga om val af landstingsmän. Magistraterna i Torshälla, Strängnäs och Mariefred tillstyrka, att vallagens bestämmelser i förevarande afseenden måtte bli gällande vid landstingsmannaval, medan magistraten i Trosa anser ändring i nu gällande bestämmelser för landstingsmannaval icke vara påkallade. För egen del anför länsstyrelsen: Något behof af lagbestämmelser om gemensam valdag för landstingsmannaval inom valkrets, som består af flere kommuner, vare sig landtkommuner eller smärre städer, syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke förefinnas. För val af riksdagsman i Andra kammaren uppginge den i 46 § vallagen såsom regel stadgade tiden för rösters aflämnande till nio timmar i stad och sju timmar å landet, med uppehåll, om allmän gudstjänst å valdagen hölles inom valdistriktet, under den tid gudstjänst påginge. Det torde vara uppenbart, att en så lång tid för afgifvande af röster vid landstingsmannaval skulle i de allra flesta af rikets kommuner vara obehöflig. Måhända borde en lagbestämmelse meddelas om att landstingsmannaval skulle fortgå under en viss minimitid, t. ex. tre timmar, samt utsättas till sådana tider på dagen, att alla röstberättigade,

så vidt möjligt, erhölle tillfälle att deltaga i valet. I öfrigt torde det böra öfverlämnas åt valförrättarna i de särskilda kommunerna att efter förhållandena i orten närmare bestämma valtiderna, så att de blefve lämpliga och tillräckliga för valmännen, utan att vålla onödig tidspillan för valförrättaren och dem, som medverkade vid valförrättningen. En bestämmelse af enahanda innehåll, som den i 53 § af lagen om val till Riksdagen förekommande, syntes lämpligen böra meddelas äfven i fråga om landstingsmannaval. Jämlikt 5 § i landstingsförordningen, jämförd med 21 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet och 18 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad, skulle landstingsmannavalen rätteligen verkställas »efter upprop» enligt röstlängden. Förmodligen torde dock i det stora flertalet fall förfaras på det vida mera praktiska sättet, att de röstande finge aflämna sina röster i tur och ordning efter som de inställde sig. Enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes uppfattning kunde utan olägenhet orden »efter upprop» uteslutas ur nyssnämnda paragrafer i kommunalförordningarna. En sådan lagändring skulle, med hänsyn till affattningen af 6 § i kyrkostämmoförordningen, inverka äfven på sättet för omröstning å kyrkostämma. Delning af större kommuner i valdistrikt för landstingsmannaval liksom för riksdagsmannaval syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra medgifvas.

Östergötlands län.

Östergötlands län: Magistraterna i Linköping och Söderköping finna ytterligare och nya bestämmelser uti ifrågasatta afseenden icke erforderliga; medan magistraterna i Vadstena, Motala och Skenninge förorda, att vallagens bestämmelser i förevarande hänseenden göras tillämpliga jämväl å landstingsmannavalen. Länsstyrelsen anför, att några olägenheter icke inom länet försports med nuvarande anordningar i fråga om landstingsmannavalen. Då redan enligt nu gällande lagstiftning valförrättningar syntes kunna äga rum, utan att upprop skedde enligt röstlängden, samt förslaget att för ifrågavarande val stadga enahanda bestämmelser, som nu vore gällande för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare, dessutom icke af praktiska skäl syntes lämpligt, saknade Kungl. Maj:ts befallningshafvande för sin del anledning att tillstyrka de ifrågasatta lagändringarna.

Jönköpings län.

Jönköpings län: Magistraten i Grenna framhåller, att de ifrågasatta förändringarna svårligen ännu visat sig af behofvet påkallade, utom möjligen införandet af särskild valdag äfven för landet. Magistraten i Eksjö finner upprop efter röstlängden vara af synnerlig betydelse för valets snabba och jämna fortgång; dock borde de, som ej infunnit sig vid detta, beredas tillfälle att efter slutadt upprop afgifva

sina röster, hvarför en ny bestämmelse vore lämplig i syfte att föreskrifva, huru lång tid som för sådant ändamål skulle stå de röstande till buds, innan valet förklarades afslutadt. Någon uniform valtid vore dock olämplig. Magistraten i Jönköping meddelar, att valmännen därstädes fått aflämna sina röstsedlar i den ordning de härför anmält sig, samt uttalar, att landstingsmannavalen vore med nuvarande stadganden för desamma så besvärliga, att någon som hälst skärpning i sättet för dessa val icke borde utan mycket tvingande skäl ifrågakomma. Stadsstyrelsen i Huskvarna förordar, att beträffande landstingsmannavalen, med hänsyn till utsättande af valdag, valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen, de föreskrifter, som nu gälla för val af ledamöter i Andra kammaren i tillämpliga delar göras gällande. Länsstyrelsen anför för egen del hufvudsakligen följande: Hvad först beträffade frågan om valdag och valtider för landstingsmannavalen, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att dessa val å landet icke borde, på sätt nu ägde rum, med nödvändighet försiggå i samband med kommunalstämma. Vid de senast förrättade landstingsmannavalen inträffade nämligen i flera stora och vidsträckta industrikommuner, att valstämman drog ut tio till femton timmar. Att dag och tid på dagen för dessa val, om de skulle försiggå utan samband med kommunalstämma, borde utsättas af offentlig myndighet, syntes dock icke vara behöfligt och knappast lämpligt, då valen hufvudsakligen hade kommunal betydelse. Lämpligast vore, att det lämnades åt landtkommunerna själfva att utsätta valdag och valtider med hänsyn till förhållandena i hvarje kommun. Underläte landtkommun detta, borde valet, på sätt som nu är stadgadt, hållas vid första ordinarie kommunalstämman i mars månad. Förrättades valet ej vid kommunalstämma, borde det hållas inför kommunalstämmans ordförande. För sådant fall torde föreskrift äfven böra meddelas om tillämpligheten vid dylikt val af de i 5 § landstingsförordningen gifna bestämmelser, jämväl i hvad de afsåge granskning af röstlängden och anmärkning mot densamma. I stad borde magistraten fortfarande bestämma valdag och valtid för landstingsmannaval. Med afseende å sådana val, både på landet och i stad, syntes dock bestämmelse böra utfärdas därom, att valen borde utsättas till sådan tid på dagen, att, såvidt möjligt, samtliga röstberättigade utan svårighet blefve i tillfälle att deltaga däri. Så hade redan föreskrifvits i afseende å stadsfullmäktigeval genom cirkuläret den 21 februari 1908. I fråga om öfriga anordningar vid landstingsmannaval syntes föreskrift böra utfärdas om att hvarje röstberättigad ägde att aflämna sin röstsedel i den tur, hvari han anmälde sig hos valförrättaren. Så

skedde redan allmänt i större städer, men i mindre städer och på landsbygden torde röstsedlarna i regel ej emottagas af valförrättaren i annan ordning än efter upprop enligt röstlängden. Detta kunde hafva till följd, att valmän i flera timmar finge stå väntande för att afgifva sin röst och däraf måhända äfven afskräcktes från att deltaga i valet. Vidare syntes med afseende å stad, som bildade egen valkrets, böra meddelas uttrycklig föreskrift om att röstsedlarna finge efter beslut af magistrat aflämnas å flera särskilda lokaler. Så torde redan nu allmänt ske i större städer, men denna för allmänheten bekväma praxis syntes böra fastslås i lag. Inom riksdagen hade äfven ifrågasatts, att större landtkommuner skulle få uppdelas i flera valdistrikt. Detta syntes dock knappast vara behöfligt, om de anordningar, som ofvan föreslagits, vidtoges, nämligen att kommun ägde utsätta valet utan samband med kommunalstämma, och att hvar och en finge aflämna sin röstsedel utan att afvakta sin tur enligt röstlängden. Skulle delning af kommun i flera valdistrikt förekomma och valet förrättas å samma tid i de olika distrikten, kunde dock ej ordföranden i kommunalstämman ensam vara valförrättare. Möjligen kunde bestämmelse utfärdas, att kommun, som vore uppdelad i olika valdistrikt för riksdagsmannaval till Andra kammaren, jämväl kunde på enahanda sätt fördelas vid landstingsmannaval, samt att dessa senare äfven skulle förrättas inför valnämnderna vid riksdagsmannaval. Det syntes dock vara önskvärdt, att enhet i afseende å valförrättare blefve rådande, och att landstingsmannavalen så mycket som möjligt komme att bibehålla sin kommunala karaktär. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hemställde därför, att uppdelning af landtkommun i flera valdistrikt åtminstone tills vidare icke måtte äga rum.

Kronobergs län.

Kronobergs län: Magistraten i Växjö anser det tillfyllest, att bestämmelser meddelades därom, att valet skulle utsättas att äga rum under viss tid såväl å förmiddagen som å eftermiddagen och fortgå till klockan åtta på kvällen med rätt för de valmän, som vore tillstädes i de till vallokalen hörande rummen vid den tid, då uppehåll i valet gjordes eller valet skulle sluta, men ej då hunnit deltaga i valet, att aflämna sina valsedlar; att valmännen ägde aflämna sina röstsedlar i den ordning, de anmälde sig till deltagande i valet; samt att kungörelse om valet, med upplysning om hvad valmännen hade att iakttaga vid omröstningen, skulle i god tid före valförrättningen utfärdas och i tidning inom orten kungöras. Länsstyrelsen anför, att inom de landskommuner, där de å ordinarie kommunalstämman i mars månad förekommande ärenden kunde utan större tidsutdräkt handläggas och där landstings-

mannaval med hänsyn till de röstberättigades antal kunde förrättas å jämförelsevis kort tid, val af landstingsmän därvid fortfarande lämpligen kunde äga rum. Där åter valförrättningen kunde antagas komma att pågå under en längre del af dagen och följaktligen de å stämman förekommande öfriga ärenden icke utan svårighet kunde samma dag behörigen handläggas, borde möjlighet finnas att förrätta landstingsmannavalen å särskild valdag. Kungl. Maj:ts befallningshafvande föresloge därför sådan ändring af nu gällande bestämmelser, att val af landstingsmän måtte inom kommun å landet kunna förrättas å särskild valdag, därest beslut därom fattades å kommunalstämma och Kungl. Maj:ts befallningshafvande, efter pröfning af föreliggande omständigheter, därtill lämnade bifall. Om valet sålunda komme att försiggå å särskild valdag, borde kungörelsen om detsamma utfärdas af kommunalstämmans ordförande och valet af honom förrättas inom i författningen utsatt tid. I gällande bestämmelser angående valdag i stad torde någon ändring icke erfordras. De skäl, som legat till grund för bestämmelsen att vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare de röstberättigade skulle äga tillträde till valet minst två timmar före klockan 3 e. m. och minst en timme efter klockan 6 e. m. torde förefinnas i lika mån vid val af landstingsmän. En dylik tidsförläggning kunde ock utan svårighet iakttagas vid dessa senare val och detta äfven om valet skulle försiggå å kommunalstämma. Hvad i öfrigt anginge ordningen vid landstingsmannavalen, syntes för desamma i hufvudsak böra gälla enahanda föreskrifter, som funnes meddelade uti 45 och 53 §§ i lag om val till Riksdagen. Äfven om i nämnda lag icke direkt utsades, att röstberättigade ägde aflämna sina valsedlar i den ordning de anmälde sig för röstning, framginge dock af sammanhanget och särskildt af 49 paragrafens innehåll, att så vore förhållandet. Att äfven vid landstingsmannaval en dylik ordning borde iakttagas vore helt naturligt, synnerligast om det blefve bestämdt, att tillträde till valet skulle stå de röstberättigade öppet under vissa tider på dagen. Någon uppdelning af kommun i särskilda valdistrikt hade i länet icke funnits erforderlig i och för val till Riksdagens Andra kammare och syntes icke heller behöfva förekomma i fråga om landstingsmannaval.

Kalmar län: Magistraterna i Kalmar och Vimmerby finna nuvarande bestämmelser i förevarande hänseenden i hufvudsak tillfredsställande; magistraten i Västervik anser, att landstingsmannaval icke böra ske å kommunalstämman utan å särskild valdag, helst en söndag, inför särskild valnämnd; att valförrättningen ej bör ske efter upprop; samt att kommunerna, där så anses nödigt, må uppdelas i särskilda valdistrikt. Magistraten i Oskarshamn och stadsstyrelsen i Kalmar län.

Borgholm uttala, att bestämmelserna rörande landstingsmannaval böra bringas till öfverensstämmelse med de för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare nu gällande föreskrifter. Länsstyrelsen anser ändring i sättet för landstingsmannaval påkalladt och framhåller särskildt lämpligheten af att på landet vederbörande domhafvande och i stad magistraten bestämmer valdag och valtider allt efter valdistriktets storlek, äfvensom behofvet af att valet icke förrättas efter upprop och att uppdelning af större kommuner i särskilda valkretsar kunde få äga rum.

Gottlands län. *Gottlands län:* Magistraten i Visby anser, hvad städerna beträffar och med den tillämpning af gällande lagbestämmelser, som där allmänt ägt rum, förändrade stadganden i förevarande afseenden icke påkallade. Länsstyrelsen finner onekligt, att nuvarande förhållanden, som dels möjliggöra valets företagande när som helst under pågående kommunalstämma, dels medföra skyldighet för valmännen att afgifva sina röster efter upprop, mången gång för dem försvåra deltagandet i valet. För undanröjande af dessa olägenheter kunde med skäl ifrågasättas, huruvida icke de föreskrifter i sådant afseende, som funnes gifna beträffande val till Riksdagens Andra kammare, i hufvudsak borde tillämpas äfven i afseende på landstingsmannavalen. Valets förrättande borde i sådant fall uppdragas åt den för val af riksdagsmän i hvarje kommun tillsatta valnämnden. Åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som hade att kungöra, i hvilka valkretsar val af landstingsmän skulle förrättas samt huru många landstingsmän jämte suppleanter därvid skulle utses, borde det tillika öfverlämnas att i samband därmed bestämma valdagen. Äfven syntes samma valtider, som nu vore föreskrifna för riksdagsmannaval, kunna stadgas för landstingsmannavalen, dock med Kungl. Maj:ts befallningshafvande förbehållen rätt att i förekommande fall förordna om annan tid. I fråga om valstället torde för dess bestämmande särskilda åtgärder ej vara af nöden, utan samma valställe, som för senast förrättade riksdagsmannaval blifvit bestämdt, kunna godkännas såsom lämplig plats äfven med afseende på landstingsmannavalen.

Blekinge län. *Blekinge län:* Magistraten i Karlskrona meddelar, att vid ifrågavarande val upprop ej ägde rum, utan valmännen finge aflämna sina röstsedlar i den ordning de anmälde sig. Gällande föreskrifter om val efter upprop borde ändras. Då utsättande af valdag och valtider borde ske med hänsyn till olika lokala förhållanden, torde valförrättaren härutinnan ej bindas genom lagbestämmelser. En uppdelning, särskildt af de större stadskommunerna, i valdistrikt vore af behofvet lika påkallad vid landstingsmannaval som vid stadsfullmäktigeval.

Magistraten i Ronneby finner, vidkommande städerna, förändringar med afseende å gällande föreskrifter med hänsyn till utsättande af valdag och valtider icke erforderliga. Vid rösträttens utöfvande tillämpades nu allmänt, att de, som vore inne i vallokalen, när valet skulle afslutas, finge afgifva sina röster. Magistraten i Karlshamn tillstyrker, att de bestämmelser, som finnas stadgade för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare rörande utsättande af valdag och valtider samt i fråga om öfriga anordningar för valförrättningen, måtte bli i tillämpliga delar gällande äfven för landstingsmannavalen; medan magistraten i Sölvesborg anser, hvad magistratens verksamhetsområde beträffar, inga åtgärder i det syfte, riksdagsskrifvelsen anger, vara af behofvet påkallade. Länsstyrelsen finner ändring i allmänhet ej böra ske vidkommande bestämmelsen, att landstingsmannavalen skola ske å kommunalstämma. I åtskilliga kommuner vore dock en delning i flere valdistrikt önskvärd, hvarvid gifvetvis särskild valförrättning, oberoende af kommunalstämmorna, borde anordnas. Om bestämmelser rörande valtider ansåges erforderliga, syntes tillräckligt att föreskrifva, att, sedan valförrättningen tagit sin början, den ej finge afslutas, förrän ett visst i lagen bestämdt antal timmar förflutit. Emot förslaget att vid val af landstingsmän valförrättningen ej skulle behöfva ske efter upprop enligt vallängden hade länsstyrelsen ingen erinran.

Kristianstads län: Magistraterna i Kristianstad och Simrishamn antaga, att, beträffande städerna, några särskilda föreskrifter utöfver de nu gällande icke i förevarande hänseenden äro erforderliga; dock framhåller magistraten i Simrishamn, att, om nu gällande bestämmelser i landstingsförordningen innebära, att valförrättningen måste ske efter upprop, föreskrifter borde meddelas om att valmännen finge aflämna sina valsedlar alltefter som de framträda. Magistraten i Ängelholm finner upprop efter vallängden olämpligt och har intet att erinra mot att bestämmelserna i lagen om val till Riksdagens Andra kammare bli gällande äfven vid landstingsmannaval. Länsstyrelsen anför för egen del hufvudsakligen: Enligt nu gällande lag förrättades landstingsmannaval i valkrets på landet vid första ordinarie kommunalstämma under året. Valförrättare å landet vore sålunda ordföranden i kommunalstämman. Då röstvärdet vid valet skulle beräknas efter samma grund som för rösträtt i kommunala angelägenheter och kommunens röstlängd härvid måste följas, syntes det vara nödvändigt att allt framgent låta valet ske å kommunalstämma, i all synnerhet som omedelbart före valförrättningen mot röstlängden finge framställas anmärkningar, öfver hvilka kommunalstämman skulle genast meddela sitt beslut. Därtill komme, att för utöfvande af rösträtt vid valet jämväl

Kristianstads län.

i öfrigt gällde hvad i sådant hänseende vore stadgadt för rösträtt å kommunalstämma. Förlades valet fortfarande till kommunalstämman, följde däraf, att någon annan valförrättare icke kunde ifrågakomma än kommunalstämmans ordförande. Omröstningen å kommunalstämma verkställdes efter upprop. Denna föreskrift torde emellertid icke efterlefvas så strängt, att den, som försummat uppropet, icke finge sedan afgifva sin röst, om det kunde ske före röstsammanräkningens början. Då ett upprop efter röstlängden, särskildt i större kommuner, vore tidsödande och mången gång onödigt, hade flerstädes utbildat sig den praxis, att något upprop icke företoges, utan de närvarande röstberättigade finge självmant anmäla sig och aflämna sina röster. Detta förfarande vore framför allt lämpligt vid landstingsmannaval, därvid ett större antal röstande plägade komma tillstädes. Valet syntes därför böra utsättas att äga rum under vissa timmar med rätt för de valmän, som tillstädeskommit å det klockslag, å hvilket valet skulle sluta, men då ej hunnit deltaga i valet, att aflämna sina valsedlar. Mot en lagändring i detta syfte hade Kungl. Maj:ts befallningshafvande fördenskull icke något att erinra. Då landstingsmannaval ägde rum vid första ordinarie kommunalstämma under året, hvilken skulle hållas under senare hälften af mars månad, kunde inom samma valkrets därför valet komma att hållas på flera olika dagar i de olika kommunerna, ett förhållande som möjligen kunde gifva anledning till obehörig valagitation. En lagändring därhän, att en gemensam dag för hela valkretsen blefve bestämd, torde därför vara lämplig, och syntes det böra åligga vederbörande domare, som enligt nu gällande bestämmelser verkställde röstsammanräkningen i valkrets å landet, att utsätta valdag för valkretsen äfvensom bestämma tider för valen i de särskilda kommunerna. I städerna torde landstingsmannavalen redan nu företagas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad ofvan förordats. En lagändring för dem i detta hänseende torde icke heller vara så af behofvet påkallad som för kommunerna å landet. Men komme lagbestämmelser i angifna syftet att meddelas för landskommunerna, borde gifvetvis motsvarande föreskrifter jämväl gälla för städerna.

Malmöhus län.

Malmöhus län: Magistraterna i Lund, Landskrona och Ystad anse, hvad städerna beträffar, ändring i nu gällande bestämmelser icke påkallad, hvarvid dock magistraten i Lund finner nödigt, att valförrättningen ej behöfver ske efter upprop enligt röstlängden. Magistraten i Hälsingborg meddelar, att i afseende å valtider ordningen för valsedlars aflämnande och valurnans försegling af magistraten vid landstingsmannaval redan tillämpats gällande bestämmelser i lagen om val till Riksdagens Andra kammare, hvadan magistraten tillstyrker, att

dessa bestämmelser lagfästas äfven vidkommande landstingsmannavalen. Staden hade jämväl vid sistnämnda val varit uppdelad i särskilda valdistrikt, och borde magistraten kunna betros med en sådan uppdelning, så att detta bestyr ej behöfde till länsstyrelsen öfverflyttas. Magistraten i Trälleborg anför, att någon ändring i sättet för landstingsmannavalens utlysande eller bestämmande af en viss gemensam valdag icke syntes magistraten för städernas vidkommande vara af behofvet påkallad. Däremot ansåge magistraten, att samma bestämmelser, som nu förefunnes i fråga om de tider på dagen, under hvilka valförrättning till Riksdagens Andra kammare skulle pågå, borde införas äfven beträffande landstingsmannaval. Tillika vore önskvärdt, att städer med öfver tiotusen innevånare i och för landstingsmannaval kunde indelas i valdistrikt i analogi med hvad nu gälde i fråga om stadsfullmäktigevalen, och torde därvid bestämmelserna i 71 § i lagen om val till Riksdagen böra tillämpas. Magistraten i Skanör anser ändamålsenligt, att ofta omförmälda vallags bestämmelser i nu förevarande hänseenden varda gällande äfven vid landstingsmannavalen, och stadsstyrelsen i Eslöf finner landstingsmannavalen böra förrättas å bestämd valdag och å enahanda tider på dagen, som äro föreskrifna i nämnda vallag, äfvensom att en hvar, efter hand han anmäler sig, bör få afgifva sina röster. Länsstyrelsen har hufvudsakligen anfört: Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunde ej finna skäl föreligga att, hvad beträffade landstingsmannavalen i städerna, å länsstyrelserna öfverflytta bestämmandet af dagen för valet. Äfven om så skedde, vore det uppenbart, att magistraternas önskningar i detta hänseende finge så godt som undantagslöst villfaras af länsstyrelserna, ty dagen måste ju bestämmas så, att magistraternas öfriga göromål i minsta möjliga mån åsidosattes för valförrättningsarbetet, ett förhållande som magistraterna måste förutsättas kunna själf bäst bedöma. Däremot syntes det Kungl. Maj:ts befallningshafvande lämpligt, att stadgande utfärdades om viss valtid. Detta blefve i själfva verket intet annat än ett lagfästande af den praxis, som nu följdes åtminstone inom länets städer. I fråga om valtiden kunde sålunda stadgas enahanda föreskrifter som de, hvilka 46 § af vallagen innehölle, dock med undantag däraf att magistraten själf ägde förordna om inskränkning i valtiden. I anslutning till stadgandet om valtid torde böra meddelas bestämmelser af enahanda innehåll som 53 § i vallagen. Ej heller kunde Kungl. Maj:ts befallningshafvande finna, att tillräcklig anledning förelåge att öfverlämna åt länsstyrelserna att bestämma valdag för landstingsmannaval på landet. Det torde för valmännen medföra minsta tidsspillan, om, såsom nu vore fallet, valet förrättades vid ordinarie kommunalstämma. Emellertid torde äfven här böra gifvas lag-

bestämmelser om viss tid för valet. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade tänkt sig, att en dylik bestämmelse borde innehålla föreskrift för kommunalstämmas ordförande att vid stämmans utlysande angifva den tid, då valet skulle börja, och huru länge det skulle fortgå, därvid borde iakttagas, att valtiden ej finge understiga tre timmar. I de flesta kommuner skulle denna tid vara tillfyllest, och, där så icke vore fallet, torde ordföranden helt naturligt fastställa en längre tid. Äfven i fråga om valen på landsbygden borde bestämmelsen i § 53 i vallagen tillämpas.

Hallands län. *Hallands län:* Magistraterna i Halmstad, Falkenberg och Kungsbacka finna förändrade bestämmelser i omförmälda hänseenden icke påkallade, magistraten i Halmstad under förutsättning att valförrättningen icke behöfver ske efter upprop enligt vallängden, något som ej plägat af magistraten tillämpas. Magistraten i Laholm tillstyrker, att bestämmelserna i lagen om val till Riksdagens Andra kammare varda i tillämpliga delar gällande för landstingsmannavalen, och magistraten i Varberg uttalar allenast, att frågan, huruvida upprop efter röstlängden skall ske eller ej, bör öfverlämnas till afgörande af vederbörande valförrättare. Länsstyrelsen uttalar för egen del, att med afseende å vikten däraf att landstingsmannavalen utsättas till sådan tid, att de röstberättigade i största möjliga utsträckning kunna deltaga i valet, det syntes mindre riktigt, att dessa val å landet förrättades i samband med kommunalstämma, och att bestämmanderätten i fråga om valdagen och valtiden sålunda tillkomme kommunalstämmans ordförande. En ändring härutinnan torde därför vara önsklig, och ville Kungl. Maj:ts befallningshafvande för sin del ansluta sig till det inom Riksdagen väckta förslaget, att valtiden inom hvarje särskild domsaga bestämdes af vederbörande domhafvande. Likaledes ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande lämpligt att, på sätt om riksdagsmannaval vore föreskrifvet, de röstberättigade, oberoende af upprop, finge vid landstigsmannavalen till valförrättaren aflämna sin röstsedel. Men i öfrigt torde det vara riktigast, att, innan mera genomgripande förändringar vidtoges i fråga om landstingsmannavalen, afvakta den fullständigare erfarenhet, som kunde vinnas rörande verkningarna af bestämmelserna i hithörande ämnen i fråga om val till Riksdagens Andra kammare.

Göteborgs och Bohus län. *Göteborgs och Bohus län:* Magistraten i Uddevalla anser, att mot fastställandet genom lag af vissa tider å dagen för valets förrättande å dag, som af magistraten utsättes, intet är att erinra; och äfven om i flertalet städer den tid, som nu vore föreskrifven för valsedlars mottagande vid val till Andra kammaren, ingalunda vore erforderlig för förrättandet af ifrågavarande val, syntes dock för främjande af de väljandes bekvämlighet och likformighets vinnande något bärande skäl icke

vara att anföra mot fastställandet af samma tider å dagen för valsedlars mottagande vid landstingsmannaval som vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare. Beträffande anordningarna vid valet hade erfarenheten gifvit vid handen, att upprop af de röstberättigade enligt vallängden verkade tidsödande. Lämpligare syntes uppenbarligen vara, att de väljande anmälde sig, med uppgifvande af bostad, allt efter som de framkomme till valbordet. I detta uttalande hafva stadsfullmäktige i Uddevalla instämt samt tillika förordat, att landstingsmannaval borde förrättas å söndag. Stadsfullmäktige och magistraten i Marstrand hafva tillstyrkt bifall till de af Riksdagen ifrågasatta förevarande förändringarna med afseende å landstingsmannaval. Drätselkammaren i Kungälf, efter uppdrag af stadsfullmäktige, och magistraten därstädes hafva uttalat, att i de valkretsar, som bestode af två eller flera städer, landstingsmannavalen borde utsättas å samma dag och timme för hela valkretsen, hvilken tid borde i lag bestämmas. Under den tid, då vallokalen hölles för val öppen, skulle hvar och en äga rätt att rösta, när hälst han infunne sig i vallokalen, utan att upprop efter röstlängd behöfde äga rum. Stadsfullmäktige och magistraten i Lysekil uttala, att de föreskrifter, som vore stadgade för val af ledamöter till Andra kammaren, syntes kunna tillämpas ifråga om landstingsmannaval, såvidt dessa bestämmelser afsåge ordningen vid valet. I fråga om utlysandet af valet, syntes, beträffande städerna, någon annan ändring uti den nu gällande ordningen icke vara erforderlig än införande af en bestämmelse om att i valkrets, bestående af flere städer, valet skulle hållas på samma dag. De för riksdagsmannaval bestämda tiderna för valförrättningen vore i synnerhet olämpliga i fråga om landstingsmannaval i städerna, såvida icke tillika fastsloges, att valet skulle förrättas på söndag, hvilket väl näppeligen torde vara lämpligt. Det vore ju uppenbart, att särskildt tiden mellan kl. 9 f.m.—2 e.m. eller den bästa arbetstiden på dagen måste vara olämplig, om valet utsattes å söckendag. Lika uppenbart vore det, att valförrättaren i hvarje särskildt valdistrikt hade tillfälle att kunna utvälja de tider, hvilka med afseende å rådande förhållanden kunde anses vara för den väljande allmänheten förmånligast. Stadsfullmäktige i Strömstad tillstyrka, att, beträffande landstingsmannavalen, dessa måtte förrättas utan upprop inför valnämnder, utsedda på det sätt 21 § och följande §§ i lagen om val till Riksdagen stadgade; att gemensam valdag föreskrefves för alla till en valkrets hörande valdistrikt; att valtiderna bestämdes i enlighet med stadgandena i 46 och 53 §§ i nämnda lag; att till före-

kommande af valtryck o. d. måtte gifvas föreskrifter af samma innehåll som i 45 § i nämnda lag. Magistraten i Strömstad har i hufvudsak instämt med stadsfullmäktige i deras ofvan omförmälda yttrande, dock ansåge magistraten tiderna för valet, sådana desamma bestämts i 46 § i vallagen med hänsyn till mindre valkretsar för långt tilltagna och böra kunna af Kungl. Maj:ts befallningshafvande på begäran inskränkas, och att då, på sätt stadsfullmäktige framhållit, önskligt vore, att gemensam valdag föreskrefves för alla till en valkrets hörande valdistrikt, bestämmelse tillika måtte meddelas därom, att valdagen skulle utsättas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet samt kungöras på sätt och i den ordning som för riksdagsmannaval vore stadgadt. För egen del anför länsstyrelsen hufvudsakligen följande: Då landstingsområde med hänsyn till val af landstingsmän vore indeladt i valkretsar, skulle det vara lämpligt samt leda till reda och ordning, om valet, som kommunvis förrättades, kunde för hvarje särskildt valkrets, som bestode af flere kommuner, försiggå på en och samma dag inom samtliga kommuner. Särskilda bestämmelser syntes därför för det ändamålet böra komma till stånd. I sådant afseende skulle kunna bestämmas, att i valkrets på landet landstingsmannaval icke skulle, såsom nu vore händelsen, anställas i samband med kommunalstämma utan förrättas i mars månad inför särskild kollegial valförrättare å dag, som vederbörande domhafvande utsatte och kungjorde på sätt 43 § i lagen om val till riksdagen föreskrefve i fråga om val till Andra kammaren. Hvad städerna beträffade skulle endast vara behöfligt att stadga, att i valkrets, som bestode af två eller flere städer, magistraten i den folkrikaste staden hade att bestämma och på nyss angifvet sätt kungöra dag för valet, och att detta val skulle såsom nu försiggå i senare hälften af maj månad. Önskvärdt vore ock, att vissa valtider blefve fastställda för valets förrättande å därför bestämd dag, och skulle i det afseendet kunna göras gällande de i 46 § af vallagen förekommande bestämmelser, ehuruväl i ett flertal kommuner de i detta lagrum angifna tider för valsedlars emottagande ingalunda torde vara erforderliga för landstingsmannaval. I sammanhang härmed syntes ock bestämmelserna i 53 § och i första stycket af 54 § af vallagen böra vinna tillämpning i afseende å ifrågavarande val. Beträffande ordningen vid valet i öfrigt, så borde valet icke förrättas efter upprop af de röstberättigade enligt röstlängden, hvilket ju måste för dem medföra stor tidspillan, utan borde, med ledning af 49 § i vallagen, stadgas, att valmännen skulle äga, att, med uppgifvande af bostad, anmäla sig, allt efter som de framkomme till valbordet, hvarjämte syntes böra föreskrifvas att, sedan valförrät-

taren tillsett, att den, som ville rösta, vore i röstlängden upptagen som röstberättigad, den röstande aflämnade sin röstsedel och i röstlängden antecknades vid den röstandes namn, att rösträtten utöfvats. Bestämmelserna i 45 § af vallagen syntes också i tillämpliga delar böra komma till användning vid landstingsmannavalen.

Älfsborgs län: Magistraterna i Vänersborg och Borås uttala, att behof föreligger af att samma föreskrifter bli gällande för landstingsmannaval som enligt lagen om val till Riksdagens Andra kammare äro för sistnämnda val gällande. Magistraten i Alingsås anser föreskrifter om gemensam valdag för samma distrikt påkallade, men att andra bestämmelser om valtider eller andra anordningar för valet än föreskrift om röstsedlars inläggande i valkuvert och sättet för dessas insändande icke äro erforderliga. Magistraten i Ulricehamn anser likaledes gemensam valdag erforderlig samt att upprop efter röstlängden ej bör vid förrättningen äga rum. Valtiden borde däremot öfverlämnas åt vederbörande valförrättare att bestämma. Magistraten i Åmål finner nuvarande bestämmelser fullt ändamålsenliga och inga ändringar däri således påkallade. Länsstyrelsen anser, att med hänsyn till landstingsmannavalens stora betydelse för sammansättningen af Riksdagens Första kammare och det alltjämt ökade deltagande i desamma, som framgent kunde förväntas, de kraf på noggrannare föreskrifter rörande dessa val, som framkommit i Riksdagen, måste anses vara fullt berättigade. Stadgandena i lagen om val till Riksdagen rörande utsättande af valdag och valtider samt andra anordningar för valförrättningarna för val af ledamöter i Andra kammaren lämpade sig också väl för landstingsmannavalen med de ändringar, som påkallades af för sistnämnda val särskildt utmärkande förhållanden. Sålunda vore ur flere synpunkter önskligt, att äfven landstingsmannavalen kunde uppdragas åt den valnämnd, som årligen tillsattes för valen till andra kammaren. Men då till grund för landstingsmannavalen låge kommunernas röstlängder samt mot dessa framställda anmärkningar hörde under kommunalstämmans pröfning, syntes valen på landsbygden fortfarande böra äga rum på kommunalstämma. Att för landstingsmannavalen upprätta särskilda röstlängder och för valförberedelserna i öfrigt träffa särskilda anstalter i stil med den tunga apparat, som för andrakammarvalen årligen sattes i gång, torde ej böra sättas i fråga. Däremot borde landstingsmannavalen icke, såsom nu vore föreskrifvet, förrättas på ordinarie stämma, hvilken vore upptagen af en mångfald andra ärenden, utan på särskilda stämmor, som borde hållas i hela valkretsen på en och samma, af domhafvanden utsatta dag och därvid anordningarna för valförrätt- Älfsborgs län.

ningen, så vidt möjligt, vara desamma som vid val till Andra kammaren. En svårighet vid valförrättningarnes anordnande hade bristen på tillräckligt rymliga lokaler för valet å landsbygden visat sig vara, och den i 43 § vallagen Kungl. Maj:ts befallningshafvande ålagda skyldighet att i kungörelsen om valet jämväl utsätta valstället i hvarje valdistrikt hade i ett län som Älfsborgs, där valdistriktens antal uppginge till 226, förorsakat mycket arbete för införskaffande af förslag å lämpliga valställen. Samma svårigheter mötte naturligtvis äfven vid landstingsmannavalen, hvadan önskligt vore, att valställena för såväl landstingsmanna- som andrakammarvalen kunde genom lag generellt bestämmas. I sådant syfte torde för landsbygden ej annan utväg kunna tänkas, än att kyrkorna bestämdes till valställen, huru föga tilltalande detta till en början än skulle förefalla mången, medan för städerna och för sådana valdistrikt på landet, som utgjordes af del af kommun, hvarinom kyrka ej funnes, det skulle åligga, i förra fallet magistrat eller stadsstyrelse att bestämma valställe och i senare fallet kommunalstämmans ordförande att till domhafvanden insända uppgift å valstället. Bestämmelserna i förevarande hänseenden rörande landstingsmannavalen syntes lämpligast böra meddelas i en särskild lag.

Skaraborgs län.

Skaraborgs län: Magistraten i Skara och stadsstyrelsen i Tidaholm förorda, att de föreskrifter, som äro stadgade för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare, i tillämpliga delar förklaras gällande äfven vid landstingsmannaval. Magistraten i Sköfde har i hufvudsak liknande uttalande vidkommande förhållandena i stad, dock syntes dag för val af landstingsmän i städerna böra utsättas af magistraten och ej af länsstyrelsen. Magistraten i Falköping uttalar såsom sin mening, att de nuvarande bestämmelserna rörande valdags utsättande för landskommuner böra bibehållas, då särskilda valdagar endast skulle medföra ytterligare tidsspillan för de röstande och därigenom åstadkomma mindre deltagande i valen, allt utan motsvarande nytta. Beträffande åter särskilda valdagar i stad vore det önskligt, att i krets, bestående af två eller flera städer, valet ägde rum å samma dag, och att denna dag bestämdes af magistraten i den folkrikaste staden, enär det gifvetvis kunde tänkas, att olika valdagar för samma valkrets kunde hafva inverkan på valet. Enligt nu gällande bestämmelser vore gemensam valdag icke föreskrifven, om än magistraterna i de flesta fall öfverenskommit om en dylik valdag. Likaledes syntes det magistraten önskligt och lämpligt, att valen förrättades å tider på dagen, som vore i lag bestämda. Dessa tider torde i hufvudsak böra blifva desamma som genom lag vore bestämda ifråga om val till Riksdagens Andra kammare.

Slutligen anförde magistraten, att vid val af landstingsmän i Falköping valförrättningen icke skett efter upprop efter röstlängden, men att ett uttryckligt lagstadgande härom, särskildt med hänsyn till landskommunerna, vore nödigt. Magistraten i Mariestad anser, att i städerna, vidkommande frågan om utsättande af valdag, någon förändring i nu gällande bestämmelser ej vore behöflig. Valtiden borde dock bestämmas i anslutning till 46 § i lagen om val till Riksdagen. Likaledes syntes ett uttryckligt stadgande därom, att de röstande vid landstingsmannaval ägde aflämna sina röstsedlar allt efter som de anmälde sig, vara erforderligt. Magistraterna i Lidköping och Hjo anse däremot förändringar i nu gällande bestämmelser ej påkallade, magistraten i Hjo dock med framhållande att valförrättningen ej borde ske efter upprop enligt röstlängden. Länsstyrelsen har för egen del funnit hinder icke böra möta mot att de föreskrifter, som nu vore stadgade för val af ledamöter till Andra kammaren, måtte kunna i tillämpliga delar blifva gällande och i lag fastställas för landstingsmannavalen, dock så att, hvad städerna anginge, någon förändring i nu gällande bestämmelser om utsättande af valdag icke syntes behöfliga.

Värmlands län: Magistraten i Karlstad anför, att allmänna stadganden, såsom de af Riksdagen ifrågasatta, syntes ägnade att åstadkomma likformighet vid landstingsmannavalen och äfven i öfrigt vara nyttiga, hvadan magistraten ville förorda desamma. Magistraten hemställde dock, att åt stadgandena måtte gifvas sådan lydelse, att de möjliggjorde äfven i stad, som utgjorde en valkrets, att magistraten fördelade sig på afdelningar för valsedlarnas mottagande, hvilket enligt vallagens bestämmelser angående val till Andra kammaren icke syntes vara tillåtet. Magistraten i Kristinehamn anser vederbörande lokala myndigheter böra få bestämma valdag, samt att valförrättningen ej bör ske efter upprop enligt vallängden, något som ej heller af magistraten tillämpats, utan att valmännen måtte få aflämna sina röstsedlar i den mån de infunne sig. Magistraten i Filipstad och stadsstyrelsen i Arvika tillstyrka, att lagen om val till Riksdagen måtte i tillämpliga delar bli gällande jämväl vid landstingsmannaval, dock att tiden för dessa senare vals afslutande ej må upptagas i lag, utan bestämmas af valförrättaren. Länsstyrelsen uttalar sin anslutning till att de i förevarande hänseenden meddelade föreskrifter för val till Riksdagens Andra kammare bli i väsentliga delar gällande äfven för landstingsmannavalen. Värmland län.

Örebro län: Magistraten i Örebro anför, att frågan om utsättande af särskild valdag ej syntes erfordra något magistratens yttrande, då i stad sådant utan undantag ägde rum. Beträffande de tider på dagen, då valet Örebro län.

skall äga rum, torde det vara mycket lämpligt att därför fastställa samma tider som för val till Riksdagens Andra kammare. Likaså vore det af vikt, att genom lagbestämmelser fastsloges, att upprop af de röstande vid valförrättningen ej behöfver ske, utan att hvar och en i tur och ordning, som han inställer sig, får aflämna sin röstsedel. Indelning af större kommun i särskilda valdistrikt anser magistraten fördelaktig och förordar en lagbestämmelse i sådant syfte. Samtliga nu af magistraten förordade bestämmelser vore öfverensstämmande med hvad magistraten beträffande landstingsmannaval för Örebro stad iakttagit. I Riksdagens skrifvelse angående utredning af hithörande frågor hade äfven uttalats önskemål om utredning, huruvida ej å öfriga anordningar för ifrågavarande valförrättning måtte tillämpas de föreskrifter, som vore stadgade för val af ledamöter i Andra kammaren; men vågade magistraten emellertid såsom sin mening uttala, att vidare lagbestämmelser än de af magistraten ofvan förordade icke lämpligen borde förekomma i fråga om landstingsmannaval. Magistraten i Askersund finner några ytterligare bestämmelser rörande landstingsmannaval icke erforderliga, dock kunde en föreskrift, att landstingsmannaval skulle förrättas samtidigt för alla kommuner i valkretsen å dag och timme, som vederbörande domhafvande eller magistrat bestämde, äga fog för sig. Magistraten i Nora hemställer, under förutsättning att den af Riksdagen hos Kungl. Maj:t i skrifvelse likaledes den 20 maj 1911 gjorda framställning i anledning af väckta motioner rörande tryggande af valhemligheten vid kommunala val vinner gillande och sålunda medför, att liknande stadganden, som gälla i fråga om val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare, blifva gällande, bland andra, jämväl vid val af landstingsmän, att sådana stadganden måtte gifvas, att landstingsmannavalen skola förrättas å särskild, af vederbörande bestämd valdag och å tider på dagen, som stadgas i fråga om val till Riksdagens Andra kammare; att vid val af landstingsmän valförrättningen icke skall ske efter upprop enligt röstlängden; samt att större kommuner må kunna uppdelas i flere valdistrikt. Magistraten i Lindesberg finner visserligen nu gällande bestämmelser rörande val af landstingsmän tillfredsställande, men har, med förmälan att de röstande vid dessa val i staden fått afgifva sina valsedlar efter som de anmäla sig, ingen erinran mot, att de föreskrifter, som gälla vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare, få i nu förevarande afseenden också gälla i tillämpliga delar vid landstingsmannavalen. Länsstyrelsen anför för egen del följande: Emot utsättande af viss valdag för val till landstingen torde hinder ej möta i annan måtto, än att med afseende å städerna, hvarest magistraterna äro valförrättare,

hänsyn måste tagas till rådhusrätternas lagbestämda rättegångsdagar. Med afseende å de tider på dagen, då sådant val skall äga rum, syntes det lämpligt, att samma tider fastställdes som för val till Riksdagens Andra kammare. Vidare torde det vara behöfligt att genom uttryckligt stadgande bestämma, att valsedlarnas aflämnande skall ske icke efter upprop, utan i den mån hvarje röstande anmäler sig inför valförrättaren. Indelning af större kommun i särskilda valdistrikt torde vara i flera fall icke endast ändamålsenligt, utan äfven af behofvet påkalladt. Utöfver hvad nu anförts, syntes några särskilda bestämmelser i de hänseenden, som i Riksdagens föreliggande skrifvelse afses, icke vara erforderliga.

Västmanlands län.

Västmanlands län: Stadsfullmäktige och magistraten i Västerås samt stadsfullmäktige och magistraten i Sala uttala sig för att de föreskrifter, som med hänsyn till utsättande af val och valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen äro stadgade för val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare, må i tillämpliga delar gälla äfven i fråga om landstingsmannaval. Jämväl stadsfullmäktige och magistraten i Arboga uttala sig i enahanda riktning, magistraten dock under framhållande att behof, hvad städerna beträffar, af ändring i nuvarande stadgande icke varit framträdande. Stadsfullmäktige och magistraten i Köping finna behof, hvad staden beträffar, icke föreligga till ändring i det syfte Riksdagsskrifvelsen afser. Länsstyrelsen har icke funnit någon erinran att framställa mot det inom Riksdagen väckta förslaget.

Kopparbergs län.

Kopparbergs län: Stadsfullmäktige och magistraterna i Hedemora och Säter samt länsstyrelsen uttala sin anslutning till de af Riksdagen ifrågasatta förevarande förändringarna vidkommande landstingsmannavalen, medan stadsfullmäktige i Falun funnit nu gällande bestämmelser icke, såvidt Falu stad anginge, medföra några olägenheter.

Gäfleborgs län.

Gäfleborgs län: Stadsfullmäktige och magistraten i Hudiksvall samt länsstyrelsen finna lämpligt, att de föreskrifter i fråga om utsättande af valdag och valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen, som äro stadgade för val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare, varda i tillämpliga delar gällande äfven i fråga om landstingsmannavalen. Länsstyrelsen biträder detta förslag, med iakttagande att de myndigheter, som nu handhafva bestyret med sistnämnda val, fortfarande förbli desamma.

Västernorrlands län.

Västernorrlands län: Stadsfullmäktige och magistraten i Sundsvall hafva uttalat att, åtminstone hvad beträffade de städer, som utgjorde egna valkretsar, det syntes lämpligt, att valdagarna bestämdes

och öfriga anordningar för valförrättningen träffades af vederbörande magistrater, som bäst kände och kunde bedöma de lokala förhållanden, till hvilka hänsyn borde tagas, men att däremot tider på dagen, under hvilka röstsedlarne finge aflämnas, borde genom lag bestämmas. Magistraten i Härnösand har funnit någon annan ändring uti nu gällande bestämmelser om utlysande af landstingsmannaval i stadsvalkretsar ej vara af behofvet påkallad än i fråga om valtiderna, angående hvilka borde gälla samma föreskrifter, som stadgats uti 46 § i lagen om val till Riksdagen. I saknad af lagstadgande i fråga om valsedlarnas aflämnande vid landstingsmannaval skulle vid åtskilliga, senast hållna valförrättningar valmännen först efter upprop enligt röstlängden hafva fått utöfva sin rösträtt, hvarigenom stor tidspillan för mången uppstått. Särskilda föreskrifter härutinnan, i hufvudsak öfverensstämmande med de i sådant afseende vid riksdagsmannaval gällande, torde därföre behöfva meddelas, så att valmännen i tur och ordning, eftersom de till förrättningen anlände, finge aflämna sina valsedlar. Stadsfullmäktige i Örnsköldsvik hafva uttalat, att det syntes dem i alla afseenden önskvärdt, att landstingsmannaval förrättades på särskild af domhafvande eller magistrat utsatt valdag, icke på kommunalstämma, utan på landet inför dess ordförande eller annan af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnad valförrättare, biträdd af två på samma sätt förordnade bisittare, samt att, därest särskilda förhållanden, såsom större areal, större folkmängd eller afskilda lägen, sådant påkallade, viss kommun måtte kunna uppdelas i flere valdistrikt. I fråga om sättet för röstsedlarnas aflämnande syntes nuvarande lagstiftning icke lägga hinder i vägen för rösternas aflämnande, allt eftersom de röstande anmälde sig, men en uttrycklig föreskrift härom syntes dock gagnelig. Magistraten i Örnsköldsvik har anfört, att hvad stad beträffade, valet redan nu förrättades å särskild valdag. Hvad däremot tiden å dagen anginge, ville magistraten anföra, att då i en hel del städer den arbetskraft, magistraten hade till sitt förfogande för valens förrättande, vore synnerligen begränsad och utgjordes af personer, som vore betungade af en stor mängd öfriga tjänsteåligganden, det ej kunde anses välbetänkt att för ifrågavarande val stipulera samma tidsbestämning, som vid riksdagsmannaval, då härigenom afsevärda svårigheter skulle kunna uppstå. Det naturligaste och jämväl för valmännen mest fördelaktiga vore, att tiderna bestämdes efter lämpligheten å hvarje ort. Hvad beträffade afgifvandet af röstsedlarne, funnes intet stadgande, som angåfve, att detta skulle ske efter upprop. I Örnsköldsvik hade

förfarits på så sätt, att de röstande fått afgifva sina röstsedlar, allt efter som de anmält sig. Ett annat förfarande syntes ej heller öfverensstämma med gällande föreskrifter. Något nytt stadgande i berörda afseende syntes därför ej vara erforderligt. Länsstyrelsen har tillstyrkt sådan lagändring, att de af Riksdagen ifrågasatta föreskrifterna blefve gällande äfven vid landstingsmannavalen.

Jämtlands län: Magistraten i Östersund har anfört bl. a. följande: Det år 1910 inför magistraten hållna val till ledamöter för staden i länets landsting hade icke gifvit vid handen, att sådana bestämmelser, som Riksdagen satt ifråga, vore af behofvet påkallade. Vid allmänna val, såväl till stadsfullmäktige som landstinget, hade magistraten låtit sig angeläget vara att utsätta valdag och valtider på sådant sätt, att, såvidt möjligt, de röstberättigade utan svårigheter varit i tillfälle att i valet deltaga. Magistraten tilltrodde sig äfven hafva tillräcklig förutsättning för att välja lämplig dag och tid. Vid utsättande af valdag måste magistraten taga hänsyn såväl till det mångskiftande och trägna arbete magistraternas ledamöter, hvilka äfven utgjorde stadsdomstolen, hade, som ock till att sammanräkningen af de afgifna rösterna kräfde flera dagar efter det egentliga valet. Om sådant hade nog Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke nödig kännedom, åtminstone beträffande städer, där länsstyrelsen icke hade sitt säte. Annorlunda ställde sig saken för landsbygden. Möjligt vore, att där vid förrättade landstingsmannaval missförhållanden yppats, hvarom dock magistraten hade ringa kännedom. Magistraten hade emellertid anledning att tro, det äfven å landsbygden valförrättarne i regel sökte välja den efter ortsförhållandena lämpligaste tid, och att motsatsen hörde till mera sällsynta undantag. Sådana rättades nog så småningom genom påtryckning från opinionen utan särskildt ingripande från lagstiftningsns sida. Ofverlämnandet till Kungl. Maj:ts befallningshafvande af bestämmanderätten för valdag och valtid innebure ingalunda någon garanti för, att dag och tid i regel blefve bättre afpassade efter hvad som för hvarje särskild ort kunde finnas lämpligt. Hvad magistraten yttrat om landtvalkrets ägde motsvarighet för stadsvalkrets, innefattande två eller flera städer. I detta yttrande hafva stadsfullmäktige i Östersund instämt. Länsstyrelsen har framhållit, att erfarenheterna från de i länet förrättade val till landsting hade, såvidt Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade sig bekant, icke gifvit vid handen, att de af Riksdagen ifrågasatta bestämmelserna vore af behofvet påkallade. Att anordningarna i nu förevarande hänseenden på åtskilliga platser inom riket kunde

Jämtlands län.

hafva varit mindre lämpliga, vore nog möjligt, men torde dylika missförhållanden kunna rättas utan ingripande från lagstiftningens sida. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sålunda, att ifrågavarande framställning icke för närvarande borde föranleda till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Skulle emellertid Kungl. Maj:t likväl finna, att förändring i antydda hänseendet vore nödvändig, torde icke något vara att erinra emot, att det öfverlämnas till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande att utsätta valdag och valtid för förrättande af dylika val, då befallningshafvanden naturligen icke underläte att af vederbörande ortsmyndigheter infordra sådana upplysningar, hvarigenom säkerhet kunde i möjligaste grad vinnas för att valtid och andra anordningar blefve de lämpligaste för hvarje särskild ort.

Västerbottens län.

Västerbottens län: Stadsfullmäktige och magistraten i Umeå hafva uttalat att, hvad staden anginge, någon ändring i ifrågavarande hänseenden icke syntes af behofvet påkallad, medan däremot stadsfullmäktige och magistraten i Skellefteå förklarat sig icke hafva något att erinra mot de ändringar i förevarande afseende, som Riksdagen ifrågaställt. Länsstyrelsen har för egen del meddelat, att den ställt sig ganska tveksam, huruvida det kunde anses vara lämpligt att redan nu göra nu stadgade bestämmelser rörande utsättande af valtiden och öfriga anordningar vid val till Riksdagens Andra kammare gällande jämväl för landstingsmannavalen, helst ännu saknades tillräcklig erfarenhet af berörda bestämmelsers ändamålsenlighet. Emellertid hyste Kungl. Maj:ts befallningshafvande den mening, att det ur flera synpunkter vore önskligt, att landstingsmannavalen utsattes till sådan tid, att de röstberättigade i största möjliga antal kunde infinna sig vid valet. Det syntes därför vara mindre riktigt, att dessa val förrättades å landet i samband med ordinarie kommunalstämma och att bestämmanderätten om valdagen och valtiden därigenom vore förbehållen kommunalstämmans ordförande. Och om än valen på landsbygden fortfarande borde äga rum på kommunalstämma, då till grund för landstingsmannavalen skulle tjäna kommunernas röstlängder, samt mot desamma framställda anmärkningar skulle pröfvas af kommunalstämma, syntes den ändring härutinnan likväl få anses önskvärd, att valen ej förrättades på ordinarie kommunalstämma, hvilken vanligtvis vore upptagen af många olika andra ärenden, utan på särskilda stämmor, som borde hållas i hela valkretsen på en och samma dag, hvilken, jämte valtiden inom hvarje domsaga, kunde bestämmas af länsstyrelsen eller af vederbörande domhafvande. Ytterligare en annan ändring, som vore skäl att i hithörande stadganden vidtaga, vore införande af en sådan bestämmelse att, på

sätt om riksdagsmannaval funnes föreskrifvet, de röstberättigade, oberoende af upprop, finge vid landstingsmannavalen till valförrättaren aflämna sin röstsedel. Att i öfrigt mera genomgripande ändringar vidtoges i fråga om landstingsmannavalen, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande ej för närvarande tillrådligt, enär det torde vara skäl att dessförinnan inhämta ytterligare erfarenhet rörande verkningarne af bestämmelserna i hithörande ämnen, såvidt anginge valen till Riksdagens Andra kammare.

Norrbottens län.

Norrbottens län: Magistraten i Luleå har, hvad staden beträffar, ej funnit någon anledning att förorda några ändringar i gällande bestämmelser om utlysande af landstingsmannaval och ordningen vid dessa val, medan däremot magistraten i Piteå förordat ändrade bestämmelser i det syfte Riksdagens förevarande skrifvelse afser, samt municipalstyrelsen i Haparanda gjort enahanda uttalande, dock att ifråga om utsättande af valdag hittills gällande föreskrifter syntes böra bibehållas. Länsstyrelsen har hufvudsakligen anfört följande: Att nu gällande bestämmelser uti ifrågavarande hänseende ej visat sig fullt tillfredsställande, torde, särskildt hvad landsbygden beträffar, få anses ådagalagdt genom den erfarenhet man vunnit från de val, som med tillämpning af lagen den 26 maj 1909 ägt rum. Ändrade föreskrifter härutinnan syntes därför önskvärda, och härvid torde, såsom Riksdagen i sin berörda skrifvelse förutsatt, de bestämmelser, som nu gälla i fråga om val till ledamöter i Riksdagens Andra kammare i hufvudsak lämpligen kunna tjäna som förebild. De skäl, som föranledt vallagens bestämmelse därom, att i fråga om riksdagsmannaval kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker funnes icke lämpligen böra utgöra ett distrikt, finge delas i två eller flera valdistrikt, förelåge äfven beträffande landstingsmannavalen, hvarför Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande syntes böra tillerkännas befogenhet att på därom gjord framställning förordna om sådan delning, äfven då fråga gällde val af landstingsmän. I afseende å tiden för valet torde denna lämpligen kunna förläggas till förra hälften af april månad och äga rum å dag, som vederbörande domhafvande eller magistrat utsatte och kungjorde, samt försiggå å de tider på dagen, som i vallagen vore bestämda i fråga om val till ledamöter i Riksdagens Andra kammare. Vid valet syntes böra användas den röstlängd, som vid ordinarie kommunalstämma i mars månad justerats. Valen syntes lämpligen kunna förrättas af en valnämnd, bestående af en ordförande och två ledamöter, hvilka för det nästföljande året utsåges på den ordinarie kommunalstämman i december månad. I afseende å öfriga anord-

ningar vid själfva valen syntes de föreskrifter, som vore stadgade i fråga om val af ledamöter i Andra kammaren, böra i tillämpliga delar göras gällande jämväl i fråga om landstingsmannaval.

* * *

Framställning från styrelsen för Sveriges häradshöfdingar.

Innan jag öfvergår till att redogöra för den andra af Riksdagens skrifvelser den 20 maj 1911 rörande sättet för landstingsmannaval, torde böra erinras om ett ärende, som står i visst sammanhang med förevarande ärende, nämligen den af *styrelsen för Sveriges häradshöfdingar den 11 oktober 1911 hos Kungl. Maj:t gjorda framställning om befrielse för häradshöfdingarna från befattning med landstingsmannaval.* Denna skrifvelse är af följande lydelse:

»Vid landstingsinstitutionens införande år 1862 bestämdes, att landstingsmannaval för landsbygden skulle förrättas å viss dag af lagtima ting, därvid häradsrättens ordförande skulle vara valförrättare. Genom lag den 29 maj 1909 § 5 gjordes härutinnan den ändring, att landstingsmannaval i valkrets å landet skall förrättas å kommunalstämma, och att därefter valsedlarna skola insändas jämte valprotokollet till vederbörande domhafvande, som har att sammanräkna de afgifna rösterna samt upprätta protokoll öfver förrättningen, upptagande, bland annat, de valda landstingsmännen och deras suppleanter. Domhafvandenas ställning till landstingsmannavalen har sålunda undergått en högst väsentlig förändring. Tidigare ålåg det domhafvande att å en rättegångsdag, då han för andra ämbetsgöromål uppehöll sig å tingsstället, förrätta ett val, som tog en timme eller möjligen två i anspråk. Numera hafva domhafvandena att med ledning af valprotokollen företaga sammanräkning af samtliga valsedlar med tillämpning af de för den proportionella valmetoden fastslagna regler, upprätta protokoll öfver valet med tillhörande tabeller samt därefter föranstalta om en ganska vidlyftig expedition.

Styrelsen för föreningen Sveriges häradshöfdingar, som antog, att det domhafvandena sålunda ålagda arbete skulle för dem inkräkta väsentligt på deras öfriga ämbetsgöromål, och att arbetet i öfrigt skulle kräfva många biträden och dryg arbetskraft, anmodade af sådan anledning samtliga domhafvande att till styrelsen inkomma med uppgifter angående det antal timmar, som sammanräkningsarbetet vid de på våren 1910 hållna landstingsmannaval tagit i anspråk, de arbetskrafter, som för arbetet måst anlitas, antalet af de personer, hvilka deltagit i arbetet, samt de omständigheter i öfrigt, som kunde vara att beakta vid be-

dömande af sammanräkningsarbetets omfattning. Från 96 af rikets domsagor hafva till styrelsen inkommit uppgifter i omförmälda afseende. En sammanfattning af dessa uppgifter utvisar, bland annat, följande förhållanden.

*Sammanräknings*arbetet vid 1910 års landstingsmannaval har kräft följande *antal timmar:*

i	6	domsagor	från	21	timmar	till	och	med	30 timmar
»	10	»	»	31	»	»	»	»	40 »
»	12	»	»	41	»	»	»	»	50 »
»	14	»	»	51	»	»	»	»	60 »
»	9	»	»	61	»	»	»	»	70 »
»	6	»	»	71	»	»	»	»	80 »
»	5	»	»	81	»	»	»	»	90 »
»	13	»	»	91	»	»	»	»	100 »
»	4	»	»	101	»	»	»	»	110 »
»	7	»	»	111	»	»	»	»	120 »
»	1	domsaga	»	121	»	»	»	»	130 »
»	1	»	»	131	»	»	»	»	140 »
»	3	domsagor	»	141	»	»	»	»	150 »
»	1	domsaga	»	151	»	»	»	»	160 »
»	1	»	»	161	»	»	»	»	170 »
»	1	»	»	171	»	»	»	»	180 »
»	1	»	»	181	»	»	»	»	190 »
»	1	»	»	191	»	»	»	»	200 »

Sammanräkningsarbetet har för *domhafvanden personligen* tagit i anspråk följande antal timmar:

för	2	domhafvande	6 timmar						
»	1	»	7 »						
»	11	»	från	8	till	och	med	10	timmar
»	36	»	»	11	»	»	»	15	»
»	15	»	»	16	»	»	»	20	»
»	11	»	»	21	»	»	»	25	»
»	9	»	»	26	»	»	»	30	»
»	2	»	»	31	»	»	»	35	»
»	5	»	»	36	»	»	»	40	»
»	2	»	»	41	»	»	»	45	»
»	1	»	»	56	timmar	och			
»	1	»	»	79	»				

Vid sammanräkningsarbetet hafva biträden användts till antal af 6 i 9 domsagor, 5 i 9 domsagor, 4 i 24 domsagor, 3 i 28 domsagor, 2 i 20 domsagor och 1 i 5 domsagor. Såvidt styrelsen kändt är, har endast en domhafvande utfört sammanräkningsarbetet utan biträde.

De sålunda anförda fakta ådagalägga, att, om än i några domsagor domhafvandens arbete med sammanräkningen icke varit synnerligen betungande, arbetet dock i andra domsagor varit väsentligt tidkräfvande och i några synnerligen drygt. De arbetskrafter, som måst för sammanräkningen anskaffas och anlitas, hafva äfven varit betydliga och arbetet i dess helhet har tagit i anspråk ett stort antal arbetstimmar. Uppenbart är, att sammanräkningsarbetet, hvilket ju måste anses vara främmande för landtdomarnes egentliga verksamhet, under en afsevärd tidrymd upptager häradshöfdingarna i sådan grad, att de måste till men för den rättssökande allmänheten alldeles åsidosätta och uppskjuta öfriga, väsentligare domaregöromål. Under samma tidrymd upptager sammanräkningsarbetet äfven häradshöfdingarnes kanslipersonal, hvarigenom domsagegöromålen komma att i ej obetydlig grad förryckas och försenas. Men vid bedömande af häradshöfdingarnes arbete beträffande landstingsmannavalen måste också hänsyn tagas därtill, att själfva sammanräkningen föregås och efterföljes af ett ingalunda oväsentligt arbete. Före sammanräkningen har domhafvanden att företaga — förutom författningsstudium, så mycket nödvändigare som valen ju återkomma endast hvartannat år — granskning af inkomna valprotokoll med konvolut, inneslutande valsedlarna, korrespondens föranledd af denna granskning, utfärdande af kungörelse angående sammanräkningsförrättningen samt anskaffande af erforderliga biträden och nödiga materialier till förrättningen. Understundom får domhafvanden därjämte företaga en eller annan extra resa till förrättningsstället. Efter sammanräkningen har domhafvanden att uppsätta protokollet däröfver samt expediera detsamma till Konungens Befallningshafvande och i behöriga delar till enhvar af de valda landstingsmännen och suppleanterna. Dessa expeditionsgöromål hafva enligt flera häradshöfdingars utsago tagit i anspråk för hvarje valkrets flera dagar, och säkerligen torde arbetet i hvarje krets kräfva minst en arbetsdag. Slutligen åligger det domhafvanden att till statistiska centralbyrån insända afskrift af sammanräkningsprotokollet samt alla afgifna valsedlar.

Huruvida vid kommande landstingsmannaval arbetet för domhafvandena må blifva lättare eller tyngre än vid 1910 års val torde vara ovisst. Å ena sidan kan antagas, att partisammanhållningen skall blifva starkare, och att således valsedlar af så många typer, som vid senaste

valet icke skola förekomma; men å andra sidan gifver den omständighet, att med bibehållande af partibeteckning åtskilliga kanditaters namn kunna strykas och ersättas med nya, anledning till antagande, att allt fortfarande valsedlar af många typer skola förekomma.

Här ofvan har angifvits, att inom flera domsagor domhafvanden anlitat till sammanräkningen flera biträden, ända till 6. Ett sådant antal och äfven ett ringare kan ej erhållas inom domsagans kansli, utan har utomstående personer måst anlitas. Sådant torde ej heller vid de år 1910 hållna valen mött större svårighet, då nämligen intresset för den nya valmetoden naturligtvis varit ganska lifligt, men vid kommande val är utsikten att kunna anskaffa nödiga dugliga biträden måhända icke lika stor.

Alldeles utan beaktande torde ej böra lämnas, att sammanräkningsarbetet redan nu för åtskilliga häradshöfdingar medfört ganska afsevärda kostnader, och dessa torde framdeles ökas, då möjligheten att utan godtgörelse erhålla biträden antagligen minskas.

Till de sålunda anförda förhållanden, hvilka ur häradshöfdingarnes och den rättssökande allmänhetens synpunkt tala emot lämpligheten däraf, att sammanräkningsarbetet vid landstingsmannaval ålagts häradshöfdingarna, komma emellertid andra omständigheter, hvilka från en än vidsträcktare synpunkt äfven tyckas tala emot en sådan anordning, nämligen svårigheterna vid den proportionella valmetodens tillämpning och önskvärdheten att besvär öfver landstingsmannaval blifva pröfvade af den mest kompetenta myndighet och således med fullt konsekvent lagtillämpning.

Den granskning af de år 1910 förrättade landstingsmannavalen, som företagits, har, såsom kändt är, visat, att åtskilliga af de myndigheter, som utfört sammanräkningen, i flera hänseenden förfarit felaktigt om än lyckligtvis icke i sådan grad, att resultaten af valen blifvit oriktiga. Förklarligt är emellertid, att sådana felaktigheter begåtts och äfven framdeles komma att begås, om än de redan hållna valen torde hafva skänkt vederbörande åtskilliga erfarenheter. Uppenbart är dock, att det vore lyckligt, om sammanräkningen verkställdes af till antalet färre myndigheter, exempelvis *en* för hvarje län, hvilka då förvärfvade större erfarenhet i fråga om sammanräkningsarbetet och lättare kunde anlita särskildt sakkunniga biträden.

Enligt nu gällande lagbestämmelse skola besvär öfver landstingsmannaval pröfvas af Konungens Befallningshafvande, öfver hvars utslag klagan ej får föras. Med den betydelse landstingsmannavalen alltmera fått torde väl kunna ifrågasättas lämpligheten däraf, att för pröfning af

besvär öfver landstingsmannaval 24 myndigheter fungera såsom sista instans, och för många synes det synnerligen önskvärdt, att regeringsrätten blefve den myndighet, som har att pröfva sådana besvär i första hand och således äfven slutligt.

De förhållanden och synpunkter, som här ofvan framhållits, hafva föranledt föreningen Sveriges Häradshöfdingar, till hvilken slutit sig 108 af rikets häradshöfdingar, att uppdraga åt sin styrelse att göra underdånig framställning därom, att häradshöfdingarna må befrias från befattning med landstingsmannavalen.

Till fullgörande häraf får styrelsen härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte framlägga sådant förslag till ändring i gällande Förordning om landsting, att häradshöfdingarne befrias från befattning med landstingsmannaval.»

Infordrade yttranden. Öfver denna framställning hafva samtliga Kungl. Maj:ts befallningshafvande och magistraterna i rikets städer, efter nådig befallning, yttrat sig. Då stor enstämmighet rådt bland länsstyrelserna med afseende å afstyrkande af framställningen, i hvad den får anses afse befrielse för vederbörande domhafvande från befattningen med sammanräkningen af rösterna vid landstingsmannaval och dess förläggande till länsstyrelserna, torde jag här ej behöfva i detalj redogöra för de synpunkter, som därvid framkommit, helst dessa varit mycket ensartade. Jag anhåller därför allenast att få anmäla, att samtliga länstyrelser med undantag af 2, bestämdt afstyrkt ett öfverflyttande till länsstyrelserna af häradshöfdingarnas nuvarande befattning med ifrågavarande sammanräkningar. Härvid åberopas i främsta rummet omöjligheten för länsstyrelserna att utan betänkligt åsidosättande af deras mångahanda viktiga och alltjämt ökade uppgifter kunna åtaga sig bestyret med sammanräkningarna, som i hvarje händelse skulle kräfva en väsentlig ökning af arbetskrafterna hos länsstyrelserna. Vidare har hänvisats till det mindre lämpliga, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande, med hänsyn till sin ställning gentemot landstinget, betroddes med uppdraget att sammanräkna rösterna vid landstingsmannaval. Allenast länstyrelserna i Gottlands och Örebro län finna öfverflyttandet af nämnda uppdrag till länsstyrelserna möjligt, dock allenast under förutsättning af anslag af allmänna medel till extra biträden vid förrättningarna. Förstnämnda länsstyrelse anser tillika, att anslag af statsmedel behöfves för aflönande af vikarie för vederbörande föredragande. Flere länsstyrelser uttala emellertid, att häradshöfdingarna böra tilldelas ersättning för de biträden, som de måst anlita för sammanräkningen med tillhörande arbeten.

Några länsstyrelser hänvisa till, att den enda antagliga lösningen af frågan vore, att sammanräkningen verkställdes af särskildt förordnad person eller kommission, hvarvid en länsstyrelse (Västmanlands) tillika antydt, att det borde genom lag konstitueras en fristående, kollegial organisation, som finge till uteslutande funktion att handlägga röstsammanräkning vid *alla proportionella* val inom länen och till äfventyrs alla andra med valet sammanhängande frågor, och hvilken valdomstol kunde tänkas böra bestå af en ordförande och två ledamöter, för vissa år förordnade af Kungl. Maj:t. Det fölle af sig självt, att en sådan myndighets verksamhet icke läte sig anordnas utan hvarje kostnad; men denna syntes icke böra blifva afskräckande. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade tänkt sig, att bland ledamöterna skulle finnas en man, som hade till speciell uppgift att på det intimaste sätta sig in i det tekniska af myndighetens verksamhet och att såsom sekreterare äfven sköta expeditionen. Honom borde naturligtvis bestås ett anständigt arfvode, hvaremot det icke borde möta synnerlig svårighet att för de öfriga platserna finna personer, som verkade utan anspråk på annat än ett mindre arfvode. Måhända skulle Kungl. Maj:t finna sig böra lämna ordförandeplatsen — i sådant fall oaflönad — åt rikets landshöfdingar, hvar för sitt län. Den föredragande, så att säga kontinuerligt verksamme, borde antagligen vara någon i domarvärf nyttjad eller verksam man, hvaremot för den tredje platsen kunde utses hvilken aktad och ansedd man som helst utan särskilda kvalifikationer. Med dessa antydningar hade naturligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke haft annat syfte än att förslagsvis lämna konturerna till en praktisk lösning af frågan, hvilken, därest densamma funnes förtjänt af uppmärksamhet, torde böra lämnas till utredning åt fleras samverkan. Utan att frågan på sådant sätt upptoges till behandling i hela dess vidd, ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att det icke borde komma i fråga att från domhafvandena aflyfta bördan af deras medverkan, hvar för sin domsaga, för röstsammanräkningen vid landstingsmannavalen; och detta desto mindre som föreningen icke kunnat ens antyda, hvilken myndighet som borde träda i stället. Att Kungl. Maj:ts befallningshafvande själf, praktiskt sedt, omöjligen kunde frånträda sina mångskiftande ämbetsuppgifter för att öfvertaga ifrågavarande bestyr, torde för en hvar utan vidare framstå i klar dager.

Med afseende å den i häradshöfdingföreningens berörda skrifvelse jämväl upptagna frågan om instansordningen för pröfning af besvär öfver landstingsmannaval anser flertalet länsstyrelser, att, för vinnande af nödig enhet i tillämpningen, Kungl. Maj:ts befallningshafvande ej

bör vara enda eller sista instans. Besvären böra kunna få fullföljas till regeringsrätten. Däremot äro meningarna mycket delade om frågan, huruvida en eller två instanser äro lämpligast. Några länsstyrelser anse, att besvären öfver en domhafvandes beslut med afseende å sammanräkningen böra gå direkt till regeringsrätten, medan åter andra anse, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande bör vara mellaninstans mellan domhafvanden och regeringsrätten.

* * *

Riksdagsskrifvelsen den 20 maj 1911, nr 139.

Jag öfvergår nu till Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1911, nr 139. I densamma anför och hemställer Riksdagen följande:

Vid innevarande års riksdag hade i åtskilliga motioner framställts förslag om tryggandet af valhemligheten vid de kommunala valen.

Af de väckta motionerna och jämväl af hvad i öfrigt kommit till Riksdagens kännedom framginge, att särskildt beträffande landstingsmannavalen vissa brister i nu gällande bestämmelser i fråga om valhemlighetens bevarande och röstsedlarnas afsändande visat sig föreligga.

Riksdagen hade ej ansett sig böra, såsom i några af motionerna föreslagits, redan år 1911 för sin del fatta beslut i ämnet. Äfven om de nuvarande stadgandena i fråga om valhemlighetens bevarande i lagen om val till Riksdagen skulle kunna i lämpliga delar göras gällande för kommunala val, torde emellertid de modifikationer, som i dessa stadganden måste göras med hänsyn till de säregna förhållandena vid de kommunala valen, förutsätta en mera ingående undersökning af hithörande förhållanden än den, som af Riksdagen kunde verkställas. Riksdagen hade därför ansett en skrifvelse i motionernas syfte böra till Kungl. Maj:t öfverlåtas.

Riksdagen ansåge jämväl, att en blifvande utredning om lämpliga föreskrifter för valhemlighetens tryggande ej blott borde afse landstingsmannavalen, utan äfven stadsfullmäktigevalen, då i fråga om dessa senare brister i ofvanberörda afseende torde föreligga, äfven om de icke i så hög grad framträdt som vid valen till landstingen.

På grund af hvad sålunda anförts, anhöll därför Riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, på hvad sätt de stadganden, som nu gälla i fråga om val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare till tryggande af valhemligheten och för kontroll öfver röstsedlarnas afsändande, skulle kunna i lämpliga delar äfven föreskrifvas för val af landstingsmän och stadsfullmäktige, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Jämväl öfver denna framställning hafva vederbörande länsstyrelser jämte öfverståthållarämbetet samt magistrater och stadsstyrelser blifvit hörda. Jag torde böra redogöra för det hufvudsakliga af hvad de inkomna yttrandena innehålla, i hvad de kunna anses vägledande för lösning af ifrågavarande, svårlösta spörsmål. *Infordrade yttranden.*

Magistraten i Stockholm har genom särskilda inom sig utsedda kommitterade uttalat sig och därvid, efter framhållande att veterligen i hufvudstaden inga som hälst klagomål försports i fråga om valhemlighetens bevarande, och att en lagstiftning i den riktning, Riksdagen ifrågasatt, därför för hufvudstaden liksom för åtminstone de större städerna i allmänhet vore af tämligen underordnad betydelse, anfört följande: Af de väckta motionerna i ämnet syntes å andra sidan otvetydigt framgå, att på vissa orter i riket, särskildt beträffande landstingsmannavalen, vissa brister i nu gällande föreskrifter i ifrågavarande afseenden visat sig föreligga. För dessa bristers afhjälpande hade af vissa bland motionärerna i ämnet föreslagits, bland annat, att, i likhet med hvad som vore stadgadt i fråga om val till Andra kammaren, äfven vid kommunala val valsedlarna skulle före aflämnandet inläggas i särskildt kuvert af ogenomskinligt papper. Då emellertid vid de kommunala valen anteckning om valsedlarnes röstetal måste äga rum, och det icke kunde anses fullt lämpligt, att göra sådan påteckning å kuvertet, eftersom däraf skulle följa, att vid röstsedlarnes öppnande inför valförrättaren röstvärdet skulle öfverföras från kuvertet till själfva sedeln, hvilket ur olika synpunkter möjligen kunde framkalla betänkligheter, hade i två motioner af herr Staaff m. fl. samt af herr Beckman m. fl. framhållits såsom lämpligt, att kuverten, tillhandahållna på samma sätt, som vid riksdagsmannavalen, skulle förses med en till storleken bestämd öppning, t. ex. midt på framsidan, så afpassad, att valförrättaren genom denna öppning kunde skrifva röstetalet på själfva den inneliggande sedeln. En annan motionär, herr Forsberg, ifrågasatte, huruvida icke valhemligheten skulle kunna tryggas, om röstsedlarna finge formen af kuvert. Kommitterade, som delade de i förstnämnda motion framställda betänkligheterna mot att vid sammanräkningen öfverflytta anteckningarna angående röstetalen från kuverten till själfva sedlarne, kunde emellertid ej heller finna den i motionen föreslagna utvägen vara lämplig. Om nämligen, såsom också af motionärerna förutsattes, i kommunallagarne upptoges föreskrifter, att valsedlarne skulle vara af hvitt papper, syntes det uppenbart, att sådana obetydliga skiljaktigheter i färgnyanser, hvilka näppeligen kunde undvikas, om man ej ville föreskrifva, att för valsedlarne finge användas allenast visst slags papper, tillhanda- *Stockholms stad.*

hållet af offentlig myndighet, och hvilka uppenbarligen icke borde föranleda kassering af röstsedlarna, vida lättare kunde iakttagas, om sedlarna så att säga inramades i de absolut lika färgade valkuverten, och den föreslagna åtgärden skulle därför, om olika partier använde valsedlar med olika färgnyans, kunna i vissa fall tänkas bidraga till motverkande af just det mål, valhemlighetens bevarande, som man velat uppnå genom valkuvertens användande. Vidare syntes det kommitterade vara att befara, att vid det forcerade arbete, som åtminstone i hufvudstaden plägade vara förbundet med mottagandet af valsedlarna, vid röstetalens antecknande någon del af siffrorna i ett eller annat fall kunde komma att skrifvas på kuvertet samt att i följd häraf, när sedeln uttagits ur kuvertet, anteckningen på själfva sedeln blefve oläslig. Slutligen ansåge sig kommitterade i detta afseende böra framhålla, att, enligt hvad erfarenheten från det nyligen förrättade riksdagsmannavalet i Stockholm gåfve vid handen, öppnandet af valkuverten och uttagandet af sedlarna ur desamma vore en synnerligen tidsödande procedur, som visade sig taga i anspråk en afsevärd del af den tid, som åtgick för sammanräkningen. Kommitterade ansåge sig äga anledning antaga, att, därest valkuvert skulle komma till användning vid stadsfullmäktigevalen i hufvudstaden, sammanräkningen knappast i något fall skulle hinna afslutas på en dag, och häraf skulle åter föranledas beaktansvärda rubbningar i rådstufvurättens ordinarie arbeten. Hvad vidkomme det af herr Forsberg framburna förslaget att anordna själfva röstsedlarna i form af kuvert, syntes detta förutsätta, att dylika skulle tillhandahållas genom vederbörande myndigheters försorg. En sådan anordning för tillhandahållande af valsedlar — de måtte nu gifvas det ena eller andra utseendet — skulle naturligtvis vara förbundet med ett stadgande, att inga andra än sådana valsedlar, som utlämnats af vederbörande myndighet finge användas vid valet, och därigenom skulle ju vinnas den obestridliga fördelen, att samtliga valsedlar finge alldeles samma storlek och utseende. Emellertid syntes en sådan anordning icke vara att tillråda. Då ju numera vid valen nästan uteslutande användas tryckta sedlar, skulle näppeligen nu valmannen, som sade sig hafva för afsikt att trycka sådana, förvägras att utbekomma nästan hur stort antal som helst, och att till myndigheter eller tjänstemän öfverlämna afgörandet af frågor, som i samband härmed kunde uppstå, syntes ur olika synpunkter vara ägnadt att väcka betänkligheter. Kommitterade ansåge sig sålunda icke kunna förorda någon af de ofvan vidrörda åtgärderna, men hyste också för sin del den uppfattningen, att i allt fall till valhemlighetens befrämjande vid de kommu-

nala valen lämpliga föreskrifter kunde meddelas. I sådant afseende torde intet vara att erinra däremot, att i kommunallagarna infördes den i 47 § i lag om val till Riksdagen förekommande föreskriften, att vid val skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken. Tillika ansåge kommitterade det kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligt föreskrifva, att åtminstone tryckta valsedlar skulle vara af ungefärligen viss storlek (t. ex. af omkring 18 cm. längd och 12 cm. bredd). Hvad hufvudstaden beträffade, gällde slutligen redan nu enligt af magistraten den 18 februari 1910 utfärdade särskilda föreskrifter de i 54 § vallagen förekommande stadgandena, att sedlarna omedelbart efter omröstningens afslutande skulle uttagas ur valurnan och räknas oöppnade samt att de därefter skulle inläggas i hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglades under minst två närvarandes sigill, hvilka skulle i valprotokollet aftryckas. Och ingenting syntes vara att invända emot att, såsom inom Riksdagen ock ifrågasatts, dylika stadganden inflöte i de olika kommunallagarna. Öfverståthållarämbetet förmäler sig intet hafva att invända mot upptagande i vederbörande författningar af följande bestämmelser i lagen om val till Riksdagen, nämligen: 47 §, att vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken och i sammanhang därmed § 59 angående ogillande af valsedel, till hvilken användts annat än hvitt papper, å hvilken finnes något kännetecken, som kan anses vara med afsikt där anbragt, eller hvilken upptager partibeteckning å annat ställe än ofvanför namnen, samt 52, 54 och 64 §§ angående försegling af valurna och omslag, af hvilka dock bestämmelsen om valsedlarnas inläggande under försegling i hållfast omslag redan intagits i 5 § af förordningen om landsting. Däremot afstyrker Öfverståthållarämbetet föreskrift om valsedlarnas aflämnande i tillslutet kuvert. Valkuvertens brytande och sedlarnas uttagande ur kuverten vore en tidkräfvande åtgärd. Enligt erfarenhet från sammanräkningen af rösterna vid det sistlidne september i Stockholm hållna riksdagsmannavalet till Andra kammaren syntes en person knappast kunna under en timme behandla 200 kuvert. På sätt magistraten framhållit, mötte ock afsevärda svårigheter för valkuvertens användande vid val, där graderad röstskala förekomme och röstetalet således måste antecknas å valsedeln.

Stockholms län: Stadsfullmäktige och magistraterna i Norrtälje, Östhammar och Öregrund anse nuvarande bestämmelser tillfyllest, stadsfullmäktige och magistraten i Sigtuna anse påkalladt, att bestämmelser meddelas om att till valsedlar allenast få nyttjas hvitt, olinjeradt papper samt att valsedlarna skola inneslutas i kuvert eller också **Stockholms län.**

ej få hafva annat än visst lagstadgadt format. Stadsfullmäktige och magistraterna i Södertälje och Vaxholm anse bestämmelser för valhemlighetens bevarande nödiga, och att i sådant hänseende kuvert med utskuren fyrkantig öppning för röstvärdets antecknande (Södertälje) eller kortbref med enahanda utskärning (Vaxholm) böra komma till användning, hvarförutom vederbörande i Vaxholm förorda lagbestämda dimensioner för valsedlarna samt att blanketter till fullmakter tillhandahållas genom offentlig myndighet. Länsstyrelsen anför för egen del hufvudsakligen följande: Det syntes, särskildt i en tid med utpräglad partimotsättning, vara angeläget, att i den lagstiftning, som reglerade landstingsmanna- och stadsfullmäktigevalen, synpunkten af valhemlighetens bevarande icke lämnades utan beaktande, detta så mycket mer som landstingsmannavalen och valen till stadsfullmäktige i vissa städer tillika vore elektorsval till Första kammaren. Alldeles utan beaktande hade nämnda synpunkt icke häller lämnats. Så stadgades i 4 § af förordningen om landsting, att val af landstingsmän och suppleanter skulle ske med slutna sedlar, och i 19 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad, att vid allmän rådstuga val skulle, där så önskades, ske med slutna sedlar. De bestämmelser, som syftade på valhemlighetens bevarande vid val till Riksdagens Andra kammare, utgjordes af föreskrift om att valsedeln skulle vara af hvitt papper och utan kännetecken, att valkuvert af viss beskaffenhet skulle användas, och att valsedeln skulle inläggas i valkuvertet å särskild afskärmad plats. Därest, såsom vid riksdagsmannaval, hvarje väljande hade allenast en röst, skulle svårighet icke möta att föreskrifva, att nu nämnda, till valhemlighetens bevarande meddelade bestämmelser skulle gälla äfven vid val af landstingsmän och stadsfullmäktige, men då dessa val skedde efter graderad röstskala och af sådan anledning hvarje valsedel borde af valförrättaren vid aflämnandet förses med påskrift om röstvärdet, syntes valkuvert vid dessa val icke kunna komma till användning. Det torde nämligen icke låta sig göra att förse valkuvertet med denna påskrift, då fara alltid förelåge, att vid den blifvande röstsammanräkningen kuvert och sedel kunde komma att skiljas och sammanblandas med andra kuvert och valsedlar. Icke heller torde det vara lämpligt att föreskrifva användandet af valkuvert med särskild öppning för anteckning om röstvärdet å den i kuvertet inneslutna valsedeln. Men komme icke valkuvert till användning, vore särskildt afskärmade platser icke behöfliga, då dessa hade till uppgift att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. De för val till Andra kammaren meddelade föreskrifter till valhemlighetens

bevarande torde sålunda, utom beträffande valsedelns beskaffenhet, icke vara användbara, då fråga vore om val af landstingsmän eller stadsfullmäktige. Om man utginge ifrån, att hvarje valsedel måste vid aflämnandet vara för valförrättaren tillgänglig, för att denne måtte kunna å sedeln anteckna dess röstvärde, och att valförrättarens alla åtgöranden måste ske öppet inför allmänhetens ögon, kunde Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke finna annat än att de bestämmelser, som borde meddelas till valhemlighetens bevarande, borde hänföra sig till själfva valsedelns yttre beskaffenhet. Att föreskrift borde meddelas därom, att valsedlarna skulle vara af hvitt papper och utan kännetecken, torde vara själfklart, men detta torde icke vara nog för valhemlighetens bevarande. Äfven valsedelns format vore här vid lag af betydelse. Det syntes därför vara nödigt att föreskrifva ett visst format, lika för alla valsedlar, med bestämmelse tillika, att någon mindre, i lagen närmare angifven afvikelse från detta format icke skulle verka till sedelns kasserande. Det torde icke vara behöfligt att här påpeka, att valförrättaren icke kunde vägra mottagandet af någon valsedel på grund af dess yttre beskaffenhet, utan skulle pröfningen af valsedelns giltighet ske vid sammanräkningen. De för kontroll öfver röstsedlarnas afsändande nu gällande bestämmelser syntes vara tillfredsställande. Utöfver hvad sålunda föreslagits, ansåge sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra påpeka behöfligheten af sådan ändring i 19 § af förordningen om kommunalstyrelse i stad, att användande af slutna sedlar vid val af stadsfullmäktige icke gjordes beroende af därom framställt yrkande.

Uppsala län: Länsstyrelsen samt magistraten i Uppsala tillstyrka, att bestämmelser i anslutning till hvad som gäller för val till Andra kammaren meddelas för landstingsmannavalen, medan magistraten i Enköping finner ändring i nu gällande föreskrifter för dessa senare val icke påkallad. Uppsala län.

Södermanlands län: Magistraterna i Torshälla, Mariefred och Trosa förorda bestämmelser i syfte riksdagsskrifvelsen afser; magistraterna i Eskilstuna och Strängnäs uttala däremot betänkligheter mot valkuverts påbjudande, likasom också magistraten i Nyköping. Länstyrelsen anför, att vid val af ifrågavarande slag den väljandes röstetal måste antecknas å röstsedeln. Om valkuvert liksom vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare skulle användas vid dessa val, måste dylik anteckning af valförrättaren göras å valkuvertet och sedermera, efter valkuvertens öppnande, motsvarande anteckning ske å valsedeln. Däraf skulle föranledas besvär och tidsutdrägt, särskildt med hänsyn därtill att för vinnande af nödig trygghet mot misstag öfver- Södermanlands län.

förandet af anteckningarna om röstetal från valkuvert till valsedel icke torde kunna uppdragas åt det större eller mindre antal personer, som biträdde vid röstsammanräkningen, utan borde ske under noggrann och oaflåtlig kontroll af den myndighet, som verkställde röstsammanräkningen, t. ex. vid landstingsmannaval för landsbygden af domhafvanden själf. Möjligen kunde dessa svårigheter undvikas genom en föreskrift, att å valkuverten skulle finnas en öppning, genom hvilken valförrättaren hade att vid valkuvertets mottagande göra anteckning om röstetalet direkt å den i kuvertet inneslutna valsedeln. Om valkuvert ej komme till användning vid val af stadsfullmäktige och landstingsmän, funnes det ej någon anledning att föreskrifva begagnande vid sådana val af s. k. valskärmar. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade ej något att erinra mot att för kontroll öfver röstsedlarnas behöriga insändande till den myndighet, som förrättade röstsammanräkningen, enahanda föreskrifter blefve gällande i fråga om val af landstingsmän och stadsfullmäktige som för val till ledamöter af Riksdagens Andra kammare.

Östergötlands län.

Inom *Östergötlands län* hafva magistraterna i Norrköping och stadsfullmäktige därstädes samt enahanda myndigheter och korporationer i Söderköping, Motala, Vadstena och Skenninge samt stadsfullmäktige i Linköping förordat, att bestämmelserna i vallagen till Riksdagen blifva i tillämpliga delar gällande för landstingsmannavalen, medan magistraten i Linköping och länstyrelsen afstyrkt lagstiftning i den af Riksdagen begärda riktning.

Jönköpings län.

Jönköpings län: Magistraterna i Jönköping, Eksjö och Grenna hafva i hufvudsak funnit nu gällande bestämmelser tillfredsställande, medan stadsstyrelsen i Huskvarna instämt i Riksdagens förslag. Länsstyrelsen har anfört följande: I fråga om valen till landstingsmän vore de enda stadganden, som till bevarande af valhemligheten nu funnes i landstingsförordningen, föreskrifterna i 4 §, att valen skulle ske med slutna sedlar, samt i 5 §, att valsedlarna efter valförrättningens afslutande skulle med undantag för stad, som bildade egen valkrets, inläggas i hållfast omslag under försegling samt insändas till den myndighet, hvilken förrättade sammanräkningen och som vore i valkretsar å landet domhafvanden och i valkretsar, bestående af flera städer, magistraten i den folkrikaste staden. Dessa stadganden kunde knappast anses tillräckliga att trygga valhemligheten. De olika partierna uppträdde ej sällan med tryckta valsedlar, hvilka med afseende såväl å papperets färg som sedlarnas format vore så olika, att det blefve lätt för en hvar att se, med hvilket parti

en person röstade. Någon säkerhet funnes vidare icke för att valsedlarna oöppnade inlades i omslag och förseglades. Det uppgåfves till och med hafva händt i flera fall, att valsedlarna vid framkomsten till den sammanräknande myndigheten befunnits uppvikna och ordnade eller utslätade. Beträffande stadsfullmäktigevalen funnes nu ej annat stadgande till skydd för valhemligheten än föreskriften i 24 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad, att valet skulle ske med slutna sedlar. Åfven med afseende å dessa val torde ofvannämnda olägenheter till följd af röstsedlarnas olika utseende föreligga, äfven om de icke i så hög grad framträdt som vid valen till landstingen. Till undanröjande af nu nämnda olägenheter vid landstings- och stadsfullmäktigevalen ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande från lagen om val till Riksdagen böra hämtas följande bestämmelser, nämligen, att valsedlarna skulle vara af hvitt papper och utan synligt kännetecken, som kunde antagas vara där med afsikt anbragt, samt att valsedlarna, i den händelse de skulle skickas för sammanräkning, skulle efter förrättningens slut räknas oöppnade och omedelbart därpå, sedan de blifvit inlagda i hållfast omslag, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarande personers sigill, hvilka sigill jämväl skulle aftryckas i valprotokollet. Att dessutom ifrågavarande val fordrade valsedlarnas inläggande i kuvert, såsom med afseende å val till Riksdagens Andra kammare föreskrefves, torde måhända ej vara lämpligt, då däraf skulle följa anordnande af valskärmar och svårigheter mötte för valsedlarnas påtecknande om sitt röstvärde. Skulle emellertid valsedlarnas inläggande i kuvert anses nödigt, torde dessa kuvert böra förses med en utskärning på framsidan, så afpassad, att valförrättaren genom denna öppning kunde skrifva röstetalet på själfva valsedeln. I så fall borde äfven föreskrifvas, att kuverten skulle vara af ogenomskinligt papper.

Kronobergs län: Magistraten i Växjö finner, att bestämmelserna i vallagen om valkuvert och valskärmar ej lämpligen kunna eller behöfva göras tillämpliga vid stadsfullmäktigevalen. Hvad däremot anginge krafvet på säkerhet för röstsedlarnas behöriga afsändande och valförrättningens lagliga verkställande, vore magistraten af den mening, att valet borde förrättas af person, som handlade under tjänstemannaansvar. Det vore gifvetvis i hög grad otillfredsställande, att så viktiga val som landstingsmannaval finge verkställas af personer, som icke vore underkastade rättsligt ansvar för fel och försummelser, som af dem vid förrättningen beginges. Inom hvarje län borde Kungl. Maj:ts befallnings- **Kronobergs län.**

hafvande därför äga att förordna särskild tjänsteman att förrätta landstingsmannavalen å landsbygden. Tillika ansåge magistraten det vara lämpligast, att sammanräkningen af rösterna verkställdes af Kungl. Maj:ts befallningshafvande och icke af vederbörande domhafvande, då ju en sådan förrättning vore ett rent administrativt bestyr och Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom sin befattning med riksdagsmannavalen komme att vinna en särskild erfarenhet och vana vid dylika förrättningar.

Länsstyrelsen anför, att nu gällande bestämmelser synbarligen icke beredde fullt nöjaktig trygghet för tillvaratagande af de allmänna intressena vidkommande valhemligheten. Å andra sidan kunde dock icke heller vara erforderligt eller ens lämpligt att vid ifrågavarande val göra tillämpliga alla de i lagen om val till Riksdagen i liknande syfte gifna bestämmelser. Särskildt mötte föreskriften om begagnande af valkuvert svårigheter, enär valförrättaren skulle förse hvarje valsedel med anteckning om dess röstvärde. Visserligen skulle valförrättaren kunna å valkuverten göra denna anteckning, men i så fall måste den sammanräknande myndigheten vid valsedlarnas uttagande göra motsvarande anteckning å valsedlarna, och ett sådant tillvägagångssätt komme icke blott att afsevärdt förlänga sammanräkningen utan kunde äfven, trots iakttagande af största omsorg, lätteligen medföra felaktiga anteckningar. Däremot torde, utan att själfva valförrättningen därigenom blefve nämnvärdt besvärligare, de nuvarande bestämmelserna kunna och böra kompletteras med föreskrift: att valsedlarna skulle vara af hvitt papper utan kännetecken; att valförrättaren omedelbart före röstningen skulle visa, att valurnan vore tom; att valurnan skulle förseglas under två närvarandes sigill, därest uppehåll i valförrättningen skedde; samt att, där sammanräkningen icke vidtoge omedelbart efter röstningens afslutande, de aflämnade valsedlarna genast skulle räknas och inläggas i hållfast omslag, som förseglades under minst två närvarandes sigill, hvilka sigill borde aftryckas i valprotokollet eller åtminstone däri omnämnas. Slutligen vore måhända äfven lämpligt meddela föreskrift därom, att i vallokalen eller i angränsande rum afskilda platser skulle finnas anordnade, där röstberättigad, som sådant önskade, kunde erhålla tillfälle att med valhemlighetens bevarande skrifva sin valsedel eller å medförd sådan göra ändring, något som ju utan svårighet läte sig genomföra, då liknande anordning inom kommunerna redan måst vidtagas i och för valen till Riksdagens Andra kammare.

Kalmar län. *Kalmar län:* Magistraten i Västervik och stadsstyrelsen i Borgholm uttala sin anslutning till riksdagsskrifvelsen, magistraten i Oskarshamn likaså vidkommande landstingsmannavalen, men ej be-

träffande stadsfullmäktigeval, magistraten i Kalmar finner ändrade bestämmelser i förevarande afseenden icke påkallade, medan länsstyrelsen däremot förordar bifall till Riksdagens framställning.

Gottlands län: Magistraten i Visby afstyrker framställningen, medan länsstyrelsen anför följande: Af de i lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909 inrymda föreskrifterna till valhemlighetens bevarande vid val till Andra kammaren kunde enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes åsikt de, som innehölles i 45 och 47 §§, i oförändradt skick tillämpas äfven på val till landstingsmän och stadsfullmäktige. Däremot syntes det ganska ovisst, huruvida det vore lämpligt att beträffande nämnda val föreskrifva jämväl användande af valkuvert såsom i 48 § stadgas. För närvarande skulle nämligen vid val till landstingsmän å hvarje valsedel antecknas det röstvärde, som tillkomme densamma. Och samma förfaringssätt tillämpades äfven vid val till stadsfullmäktige. Skulle nu valsedlarna inneslutas i valkuvert, måste kuverten förses med berörda anteckning och, efter hand som valkuverten öppnades, ny anteckning göras å valsedlarna. Härigenom måste en betydande tidsutdrägt och omgång vid valförrättningen uppstå, hvarjämte alltid fara för felskrifning eller uteglömmande af anteckning förefunnes. I hvarje fall hölle Kungl. Maj:ts befallningshafvande före, att med hänsyn till de förhållanden, under hvilka valen för närvarande i allmänhet ägde rum, användandet af valkuvert vore af föga värde. Det torde nämligen vara regel, att i själfva vallokalen eller därtill angränsande rum genom de olika partiledningarnas försorg tryckta valsedlar funnos utlagda. Härigenom ställdes valmännen obestridligen under kontroll af allmänheten. En hvar närvarande vore nämligen i tillfälle att iakktaga, hvilken valsedel valmannen utvalde. Denne kunde visserligen taga flera olika valsedlar för att sedermera i skydd af valskärmen utvälja en, men denna utväg torde för mången valman vara motbjudande. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge därför, att ett förbud för utläggande eller tillhandahållande af valsedlar i själfva vallokalen eller angränsande rum skulle vara ett synnerligen tjänligt medel till valhemlighetens tryggande, och skulle ett sådant förbud på samma gång göra valkuverten tämligen öfverflödiga. Tryckta valsedlar, hvilka onekligen i flera afseenden vore till lättnad för såväl valmannen som valförrättaren, skulle nog i allt fall komma till vidsträckt användning, enär partiledningarna säkerligen icke underläte att till valmännen utsända dylika sedlar. I anslutning till hvad i 49 § stadgades, torde äfven vid omförmälda kommunala val i vallokalen böra finnas afskilda platser, där valmännen kunde utan störande inflytande skrifva sina valsedlar.

Gottlands län.

Hvad slutligen anginge kontrollen öfver röstsedlarnas afsändande, torde samma bestämmelser, som i 54 och 55 §§ vore meddelade beträffande riksdagsmannaval, böra föreskrifvas jämväl i fråga om landstingsmanna- och stadsfullmäktigeval.

Blekinge län.

Blekinge län: Magistraterna i Karlskrona och Sölvesborg finna ändringar i nuvarande bestämmelser ej påkallade, magistraten i Karlshamn förordar enahanda bestämmelser i förevarande afseende för landstingsmanna- och stadsfullmäktigeval som de, hvilka gälla för val till Riksdagens Andra kammare, och magistraten i Ronneby anför, att den enda svårigheten för tillämpligheten vid de kommunala valen af de föreskrifter, vallagen innehölle till betryggande af valhemligheten, låge i sättet för anteckning af röstetalet. Det af motionären i Riksdagen, Forsberg, i detta afseende föreslagna förfarande vore enligt magistratens förmenande icke praktiskt och läte sig svårligen förena med bestämmelsen, att kuverten skola vid valet stämplas af valförrättaren, innan de användes. Däremot ansåge magistraten, att denna svårighet kunde öfvervinnas genom att vid röstetalets antecknande använda en perforeringsmaskin af samma slag som i bankerna användes vid utfärdande af så kallade postremissvexlar eller ock att göra kuverten, på sätt nu för tiden vore rätt vanligt, dubbla, och den inre delen af så kalladt carbonpapper, hvarigenom en anteckning utanpå kuvertet blef synlig på själfva valsedeln. Man kunde äfven tänka sig, att kuverten försåges med hål tillräckligt stora för att därigenom kunna anteckna röstetalet å den inneliggande valsedeln. Det torde emellertid icke vara lätt förmå de röstande att alltid vika valsedeln så, att texten eller någon del däraf icke blefve synlig genom detta hål. Verkställdes icke vikningen af valsedeln på detta sätt låge vid användandet af denna metod en fara för kränkning af valhemligheten vid röstsedelns aflämnande och röstetalets antecknande. Under förutsättning, att anteckningen af röstetalet verkställdes på något af de utaf magistaten föreslagna eller annat lika lämpligt sätt, funne magistraten hinder icke möta för tillämpning vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigeval utaf de i 48—54 §§ vallagen gifna föreskrifter. Länsstyrelsen finner åtgärder i den af Riksdagen åsyftade riktning vara påkallade och att i hufvudsak samma bestämmelser, som förekomma i 47—54 §§ af lagen om val till Riksdagen därvidlag kunna stadgas, med tillägg att, om valman röstar både för egen del och på grund af fullmakt, hvardera röstsedeln skall inläggas i särskildt kuvert, och att valförrättaren skall å hvarje kuvert anteckna valmannens röstetal.

Kristianstads län.

Kristianstads län: Magistraterna i Kristianstad och Ängelholm anse visserligen bestämmelser i det syfte, Riksdagen ifrågasatt, mindre

behöfliga, men å andra sidan kunna genomföras, hvarvid anteckning om röstvärdet borde ske å valkuvertet. Magistraten i Simrishamn afstyrker framställningen, dock borde sedlar af hvitt papper och måhända äfven af bestämdt format påbjudas. Länsstyrelsen anför, att visserligen nyttan af anordnandet af afskilda platser med skärmar icke torde vara så synnerligen stor, då äfven därförutan hvarje valman, som vore angelägen bevara valhemligheten, nog kunde finna tillfälle därtill. Då sådan anordning emellertid vore föreskrifven vid vissa riksdagsmannaval, torde den äfven böra förekomma vid val af landstingsmän och stadsfullmäktige. Beträffande åter användandet af särskilda valkuvert hade detta förfarande en vida större betydelse för tryggande af valhemligheten. De röstande använde nämligen i regeln tryckta valsedlar, utsända af valledningarna i de olika partierna. Dessa valsedlar vore till papper, format och tryck icke så lika hvarandra, att de icke mycket väl kunde särskiljas, äfven om de framlämnades hopvikta. Aflämnande af valsedlarna, inneslutna i kuvert, skulle därför säkerligen vara fördelaktigt. Svårigheten härutinnan vore, att val af landstingsmän och stadsfullmäktige, i olikhet med val af ledamot i Riksdagens Andra kammare, försigginge så, att för hvarje röstande antecknades hans röstetal å valsedeln. Man hade ifrågasatt, att med användande af valkuvert äfven vid förstnämnda slag af val denna svårighet skulle kunna lösas på det sätt, att vid valförrättningen röstetalet tecknades på kuvertet och att sedan vid röstsammanräkningen, då valkuverten öppnades, antingen hvarje valkuvert med däri innesluten valsedel fogades tillsammans till en enhet eller ock anteckningen om röstvärdet öfverfördes från valkuvertet till valsedeln. Kungl. Maj:ts befallningshafvande befarade emellertid, att hvilketdera af dessa förfaringssätt som komme till användning, därigenom lätteligen skulle kunna föranledas oreda vid röstsammanräkningen och en efterföljande kontroll af densamma försvåras eller omöjliggöras. Däremot torde vid ifrågavarande val kunna användas valkuvert, om de vore å baksidan försedda med så stor öppning, att i densamma kunde å den i kuvertet inneslutna valsedeln göras anteckning om röstetalet. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig därför icke kunna tillstyrka användande af valkuvert vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigeval i annan händelse, än att valkuverten blefve af den beskaffenhet, som nu nämnts. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade icke någon erinran att göra däremot, att för kontroll öfver valsedlarnas afsändande samma föreskrifter fastställdes rörande landstingsmannaval som gällde om val af ledamot i Riksdagens Andra kammare.

Malmöhus län. *Malmöhus län:* Magistraten i Malmö anför i hufvudsak följande: Förekomsten af valsedlar i olika tryck och format kunde förvisso leda till, att valsedlarnas innehåll röjdes. Men den vid riksdagsmannaval stadgade skyddsåtgärden om valsedlarnas inläggande i kuvert vållade vid kommunala val svårighet med hänsyn därtill, att röstvärdet måste antecknas å valsedlarna. Att, såsom en motionär inom riksdagen föreslagit, afhjälpa denna svårighet genom att gifva valsedeln form af ett kuvert, så konstrueradt, att på dess insida partigruppens och kandidaternas namn finge tryckas eller skrifvas på sådant sätt, att vid valet en af flikarne kunde uppvikas och röstetalet därå skrifvas, utan att innehållet i öfrigt blefve synligt, skulle, enligt magistratens förmenande, ej vara betryggande. Utom det att utförandet af denna anordning i dess olika detaljer skulle vålla både valförrättaren och de röstande åtskilliga besvärligheter, kunde häremot göras samma anmärkning som för det fall, att valsedeln aflämnades utan kuvert, nämligen att trycket kunde vara sådant, att dess olikhet framträdde på utsidan af valsedelskuvertet. Valsedelns inläggande före aflämnandet i kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, torde nog vara erforderligt. Påteckning af röstvärdet å själfva kuvertet vore, enligt magistratens uppfattning, dock icke lämplig, eftersom däraf måste följa, att vid kuvertens öppnande inför valförrättaren röstvärdet skulle öfverföras från kuvertet till själfva sedeln, hvilket ur flere synpunkter, särskildt beträffande möjligheten att efteråt kunna verkställa kontroll af öfverföringens riktighet, måste framkalla betänkligheter. Att påteckna röstetalet medelst användande af en s. k. perforeringsmaskin torde äfven vara olämpligt med hänsyn till risken, att valsedeln måhända ej låge så i kuvertet, att röstetalet intrycktes äfven å valsedeln. Den bästa lösningen af denna fråga funne magistraten, i likhet med hvad några motionärer i riksdagen föreslagit, vara, att kuverten vid ifrågavarande val, naturligtvis tillhandahållna på samma sätt som vid riksdagsmannavalen, försåges med en till storleken bestämd utskärning, t. ex. midt å framsidan, så afpassad, att valförrättaren genom denna öppning kunde skrifva röstetalet på själfva den inneliggande sedeln. Skulle sedeln ej vara synlig genom öppningen, skulle aflämnaren naturligtvis erhålla ett nytt valkuvert med tillsägelse att vidtaga lämplig anordning i detta hänseende. Det ankomme på den röstande att tillse, att valsedeln icke inlades i kuvertet med trycket utåt. Faran för valhemlighetens röjande torde genom en dylik anordning vara inskränkt till den minsta möjliga. Föreskriften i vallagens 51 §, att valkuvert, som saknade behörig stämpel eller vore å utsidan märkt med annat kännetecken, ej finge

mottagas, borde själffallet i sammanhang härmed genom lagstadgande bringas till tillämpning vid stadsfullmäktigeval. Med den erfarenhet, som vunnits vid årets riksdagsmannaval, satte magistraten i tvifvelsmål, huruvida den i vallagen föreskrifna anordningen med s. k. valskärmar i nämnvärd mån bidroge till ett bättre bevarande af valhemligheten, men då magistraten ansåge, att det borde vara möjlighet beredd för en röstande, som önskade det, att i vallokalen hafva tillgång till afskilda platser, där han kunde vederbörligen inlägga sin valsedel i valkuvertet och tillsluta detta, torde bestämmelserna i 49 § i vallagen i detta hänseende böra tillämpas äfven beträffande stadsfullmäktigeval. Slutligen borde föreskrifterna i vallagens 52 § äfven komma till tillämpning i fråga om stadsfullmäktigeval med den utvidgning, som kunde kräfvas däraf, att förrättaren af de senare valen verkställde röstsammanräkningen. Magistraterna i Lund, Landskrona och Hälsingborg anse nu gällande föreskrifter fullt tillräckliga för valhemlighetens skyddande, — magistraten i Hälsingborg förordar dock kontrollbestämmelser med afseende å röstsedlarnas insändande. Magistraterna i Ystad, Trelleborg (dock helst ej bestämmelserna om valkuvert) och Skanör samt stadsstyrelsen i Eslöf förorda bestämmelser i det hufvudsakliga syfte, Riksdagens framställning afser. För egen del anför länsstyrelsen hufvudsakligen följande: I lagen om val till Riksdagen lämnades till tryggande af valhemligheten föreskrifter i afseende å dels valsedlarna, dels valkuvert, dels ock anordningarna i vallokalen. Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunde ej finna annat än att dessa föreskrifter borde i tillämpliga delar gälla för val af stadsfullmäktige och landstingsmän. Beträffande valsedlarna vid stadsfullmäktigval och landstingsmannaval torde samma föreskrifter böra införas som för valsedlar vid riksdagsmannaval. Sålunda borde vallagens bestämmelser angående valsedlars beskaffenhet och grunderna för deras kasserande äfven gälla för ifrågavarande val. Visserligen torde bestämmelsen angående kännetecken å sedel hafva vid årets riksdagsmannaval tolkats högst olika af olika myndigheter, såsom exempel hvarpå kunde nämnas, att åtminstone en länsstyrelse underkänt sedlar, som skrifvits på linjeradt papper, och det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke bestämmelsen därom borde förtydligas, men å andra sidan kunde sägas, att med en eventuell lagändring härutinnan lämpligen skulle kunna anstå, till dess en mera stadgad praxis erhållits. Hvad anginge valkuverts införande vid stadsfullmäktig- och landstingsmannaval, funne Kungl. Maj:ts befallningshafvande sig för sin del böra uttala, att mot en sådan anordning ej något syntes vara att erinra, dock att därvid särskilda bestämmelser

vore erforderliga med afseende på valförrättarens åliggande att å valsedeln anteckna röstvärdet. I detta hänseende anslöte sig Kungl. Maj:ts befallningshafvande till den meningen, att kuverten borde vara försedda med en öppning af lämplig storlek, så att valförrättaren kunde skrifva röstetalet direkt på sedeln. Härigenom skulle den osäkerhet, som ett öfverförande af röstsiffran från kuvertet till röstsedeln komme att medföra, förebyggas, och en afsevärd lättnad beredas den myndighet, som hade att verkställa sammanräkningen. Det uttalades tämligen allmänt såsom en erfarenhet från riksdagsmannavalen i länet, att anordningen med valskärmar icke visat sig vara till någon afsevärd nytta eller fyllt något kännbart behof. Emellertid syntes skäl ej föreligga att med afseende å nu ifrågavarande val gifva andra föreskrifter rörande anordningarna i vallokalen än dem, som gälla för riksdagsmannaval.

Hallands län.

Hallands län: Magistraten i Halmstad har intet väsentligt att erinra mot Riksdagens framställning; bestämmelserna i vallagen borde dock kompletteras så, att den, som tillika utöfvade rösträtt för annan, skulle aflämna olika valkuvert med inneliggande röstsedel för sig och hvarje hufvudman, samt därom, att röstetalet skulle af valförrättaren antecknas å valkuvertet och, då detta öppnats, jämväl å röstsedeln. Öfriga magistrater i länet hafva i väsentliga delar anslutit sig till Riksdagens ifrågavarande framställning, medan länsstyrelsen för närvarande afstyrkt framställningen med undantag för bestämmelserna i vallagen angående försegling af valurna vid uppehåll i valförrättningen samt valsedlarnas inläggande i omslag, förseglad med minst två af de närvarandes sigill.

Göteborgs och Bohus län.

Göteborgs och Bohus län: Magistraten i Göteborg afstyrker åtgärder i det syfte Riksdagens skrifvelse afser, medan däremot stadsfullmäktige i Göteborg, stadsfullmäktige och magistraten i Uddevalla, stadsfullmäktige i Lysekil (röstvärdet tecknas å kuvertet och öfverföres sedan vid öppnandet å sedeln) och magistraten därstädes, stadsfullmäktige och magistraterna i Strömstad och i Marstrand samt stadsfullmäktige i Kungälf i väsentliga delar tillstyrka meddelanden af samma bestämmelser till skydd för valhemligheten vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigval som för val till Andra kammaren. Länsstyrelsen framhåller svårigheterna att till nu förevarande val öfverföra i vallagen upptagna bestämmelser till valhemlighetens bevarande och afstyrker fördenskull Riksdagens framställning i denna del, medan däremot vallagens bestämmelser rörande valsedlarnas vid riksdagsmannaval förseglande och afsändande borde för landstingsmannavalen upptagas.

Älfsborgs län: Magistraterna i Vänersborg, Alingsås och Ulricehamn anse ökade garantier för valhemlighetens bevarande påkallade; röstvärdets skrifvande å valkuvertet förordas af de båda förstnämnda myndigheterna, medan sistnämnda magistrat anser viss typ för valsedlarna böra föreskrifvas. Magistraterna i Borås och Åmål finna nu gällande bestämmelser i förevarande ämne tillfyllest. Länsstyrelsen anför, att stadgandena i förevarande afseenden uti lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909 47 § första stycket, 52 §, 54 § om räkning af de röstande, om protokoll vid förrättningen och om röstsedlarnas inläggning i förseglad omslag vid röstningens slut samt 55 § om protokollets uppläsande och bestyrkande m. m. samt om skyldighet för valförrättaren att ofördröjligen till vederbörande insända valhandlingarna syntes väl lämpade för tillämpning äfven i afseende å landstingsmanna- och stadsfullmäktigval. Hvad berörda lag innehölle om aflämnande af röstsedlarna, inneslutna i valkuvert, mötte däremot i fråga om nu ifrågavarande val svårigheter med hänsyn till nödvändigheten, att valsedlarna af valförrättaren försåges med anteckning om röstvärdet, hvarjämte vid röstning genom ombud misstag af ombudet vid röstsedlarnas inläggande i kuverten kunde föranleda till förvecklingar, som medförde dröjsmål och osäkerhet vid själfva valförrättningen och kassering af röstsedlar i betänklig skala vid sammanräkningen. Af vissa magistrater framställda förslag, att röstetalen skulle antecknas å valkuverten, eller att röstningen skulle ske med valsedlar af på förhand fastställd typ, syntes icke vara af beskaffenhet att undanröja ifrågavarande svårigheter i tillfredsställande mån. Måhända kunde föreskrifvas, att röstsedlarna skulle vid aflämnandet vara sammanvikta och förseglade eller hoplimmade på sådant sätt, att texten icke kunde läsas utan deras uppvecklande, och att röstsedlarna kunde med lätthet uppvecklas utan att texten skadades. Men äfven en sådan föreskrift syntes vara äfventyrlig. Älfsborgs län.

De inom *Skaraborgs län* hörda myndigheterna — med undantag för magistraten i Hjo, som finner nuvarande bestämmelser tillräckliga — hafva samtliga förordat stadganden i det syfte, riksdagsskrifvelsen afser, magistraten i Lidköping dock ej vidkommande förslaget att använda valkuvert vid förevarande val. Skaraborgs län.

Värmlands län; Magistraterna i Karlstad, Kristinehamn och Filipstad finna hinder icke möta mot att vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigval komma att gälla samma bestämmelser till valhemlighetens tryggande som vid valen af ledamöter i Riksdagens Andra kammare; stadsstyrelsen i Arvika afstyrker däremot detta förslag, Värmlands län.

medan länsstyrelsen förenar sig med förstnämnda magistrater, dock att bestämmelserna om valsedels inläggande i valkuvert svårligen syntes kunna bringas till användning vid val af landstingsmän och stadsfullmäktige.

Örebro län.

Örebro län: Stadsfullmäktige i Örebro (valkuvert med öppning för röstvärdets antecknande å sedel), magistraten därstädes (ej valkuvert, möjligen kortbref), magistraten i Lindesberg, stadsfullmäktige och magistraten i Nora, stadsfullmäktige i Askersund och magistraten därstädes (ej valkuvert) förorda bestämmelser i det syfte, riksdagsskrifvelsen afser; stadsfullmäktige i Lindesberg afstyrka framställningen med undantag för valkuverts användande (öppning anbringas å kuvertet för röstvärdets antecknande); länsstyrelsen åter förordar bestämmelser för valhemlighetens tryggande vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigval i anslutning till hvad härvid gäller vid val till Riksdagens Andra kammare — dock kunde valkuvert näppeligen användas.

Västmanlands län.

Västmanlands län: Stadsfullmäktige i Västerås, stadsfullmäktige och magistraten i Köping samt stadsfullmäktige och magistraten i Sala uttala sin anslutning till Riksdagens förevarande framställning, medan däremot magistraten i Västerås och stadsfullmäktige i Arboga (dock »något slags valkuvert») finna de i vallagen gällande föreskrifterna för valhemlighetens bevarande ej lämpa sig för val af stadsfullmäktige och landstingsmän. Härvid framhåller magistraten i Västerås, att den vid de kommunala valen gällande graderade röstskalan nödvändiggjorde, att anteckning vid valet skedde rörande de olika röstsedlarnas värden. Dylik anteckning skedde nu å själfva valsedeln. Skulle nu vid dessa val, såsom vid riksdagsmannaval, användas valskärmar och valkuvert, följde däraf, att dylik anteckning måste ske antingen å valkuverten eller å valsedeln eller ock å både valkuvert och valsedlar. Å valsedeln torde anteckning vid berörda anordningar icke kunna ske annat än af den röstande. Härigenom blefve dock all kontroll utesluten. En anteckning enbart å valkuverten vore ej heller tillfyllest, då en förnyad sammanräkning, exempelvis för utseende af ersättare åt afgången stadsfullmäktig, icke kunde ske endast med användande af valkuverter, därest ej den i valkuvertet från början inneslutna röstsedeln fortfarande funnes kvar i kuvertet. Endast å röstsedeln funnes uppgift om kandidaternas namn. Ett dylikt förvarande af röstsedeln stötte emellertid på synnerliga olägenheter vid sammanräknande af valresultatet. Sammanräknandet komme i så fall att taga i anspråk afsevärdt längre tid än eljest och misstag, då

röstsedlarna skulle åter inläggas i valkuverten, vore långt ifrån uteslutna. Ett öfverförande af anteckningen om röstvärde från valkuvertet till röstsedeln genom valförrättarens försorg torde knappast kunna ifrågasättas såsom praktiskt utförbart. Återstode således endast, att anteckning af röstetal skedde på såväl valkuvert som valsedlar. För bevarandet af valhemligheten vore det då nödvändigt, att den väljande själf verkställde anteckningen å valsedeln vid dess inläggande i valkuvertet, samt att den väljande antingen i förväg eller vid valbordet ur röstlängden förskaffade sig upplysning om sitt rösttal. Anteckningen å valkuverten skulle däremot för kontrollens skull ske vid valbordet af valförrättaren. Flera olägenheter torde dock uppstå af dylik anordning. Själfva valförrättningen, hvilken enligt erfarenhet vid årets riksdagsmannaval trots de nya bestämmelserna icke visat sig taga längre tid i anspråk än föregående riksdagsmannaval, torde med dylika anordningar beträffande de kommunala valen helt säkert komma att taga i anspråk afsevärdt längre tid än förut. Särskilda olägenheter komme helt säkert att uppstå vid bristande öfverensstämmelse mellan anteckningarna å valkuvertet och å röstsedeln. Af det anförda framginge, att ett tryggande af valhemligheten vid de kommunala valen genom användande af samma säkerhetsåtgärder som de nu vid val af ledamöter i Riksdagens Andra kammare föreskrifna icke kunde ske annat än på bekostnad af säkerheten att rätt uträkna själfva valresultatet. Länstyrelsen anför för egen del, att ehuru Kungl. Maj:ts befallningshafvande funne frågan väl förtjänt att utredas, tillämpningen på ifrågavarande val af de för val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare uti ifrågavarande hänseenden gällande bestämmelser knappast torde kunna utan modifikation äga rum. Svårigheterna berodde tydligen därpå, att hvar röstsedel skulle förses med anteckning om ett visst röstetal. Detta måste uppenbart göras af valförrättaren och kunde icke äga rum vid själfva aflämnandet, utan att kuvertet brötes. Detta åter skulle medföra stor tidspillan och för öfrigt motarbeta den åsyftade valhemligheten. Att vid sammanräknandet öfverflytta röstetalet från kuvert till sedel vore, oafsedt det tidsödande arbetet, olämpligt så till vida, som ett misstag aldrig kunde rättas och all kontroll vore utesluten. Måhända kunde det tagas i öfvervägande, om man skulle kunna i öfverensstämmelse med bruket vid våra banker använda en maskinell hålstamp, som på en gång stämplade kuvert och sedel med det för den senare gällande röstetalet. Detta förutsatte dock måhända en föreskrift emot att sedeln vid inneslutandet i kuvertet viktes, åtminstone i mer än ett veck. Däremot syntes icke några hinder möta emot tillämpning i

öfrigt af bestämmelserna från andrakammarvalen om valskärmars användande m. m.

Kopparbergs län.

Kopparbergs län: Stadsfullmäktige och magistraten i Säter, stadsfullmäktige i Falun samt länsstyrelsen hafva tillstyrkt bifall till hvad Riksdagen i sin förevarande skrifvelse hemställt; medan magistraten i Falun (dock valkuvert) samt stadsfullmäktige och magistraten i Hedemora afstyrkt framställningen.

Gäfleborgs län.

Gäfleborgs län: Stadsfullmäktige och magistraten i Hudiksvall förorda användande af valsedlar å visst godkändt papper samt af viss storlek; medan länsstyrelsen finner lämpligt, att i hufvudsak likartade bestämmelser i förevarande hänseenden varda gällande vid landstingsmanna- och stadsfullmäktigval som de, hvilka gälla för val till Riksdagens Andra kammare.

Västernorrlands län.

Västernorrlands län: Stadsfullmäktige och magistraterna i Sundsvall och Örnsköldsvik hafva ansett nu gällande bestämmelser i allmänhet tillfredsställande — dock har från stadsfullmäktige i sistnämnda stad uttalats lämpligheten af bestämmelser angående valsedlars storlek och färg samt deras hopvikande äfvensom ökad kontroll å valsedlarnas afsändande till domhafvanden. Stadsfullmäktige och magistraten i Hernösand hafva uttalat sin anslutning i hufvudsak till Riksdagens framställning (valkuvert med öppning eller valsedlar af kuvertform med kant att vika öfver). Länsstyrelsen anför för egen del hufvudsakligen följande: Då val af landstingsmän och stadsfullmäktige skedde efter graderad röstskala, torde det icke vara möjligt att genom några som helst skyddsåtgärder bereda ett fullständigt skydd för valhemligheten vid dessa val. Valsedelns utmärkande med röstvärde torde nämligen i många fall göra det möjligt för en intresserad iakttagare att med ledning af röstlängden och för tillfället rådande faktiska förhållanden sluta sig till hvem som aflämnat valsedeln eller åtminstone att beräkna, hur en viss väljare röstat. Särskildt i fråga om valsedlar med högre röstvärden torde dylika beräkningar kunna göras med rätt stor grad af sannolikhet. Föreskrifter om särskilda skyddsåtgärder till tryggande af valhemligheten vid sådana val skulle därför, enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening, i och för sig blifva mindre effektiva. Under det sålunda det åsyftade ändamålet endast i ytterst ringa mån komme att genom åtgärderna vinnas, skulle å andra sidan otvifvelaktigt åtskilliga af de åtgärder, som föreskrifvits till valhemlighetens skydd vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare, komma att, tillämpade på val af landstingsmän och stadsfullmäktige, vålla afsevärd tidsutdräkt, en olägenhet, som särskildt skulle göra sig gällande i fråga

om en sådan skyddsåtgärd som användande af valkuvert. Sistberörda åtgärd torde dessutom vålla åtskillig osäkerhet och lätt förorsaka felaktigheter, vid det förhållande att röstvärdet måste anbringas å själfva valsedeln. Några olägenheter däraf, att nu ifrågasatta skyddslagstiftning hittills saknats, hafva icke i länet yppat sig, hvadan en lagstiftning i det afsedda syftet, såvidt erfarenheten från länet gåfve vid handen, icke syntes vara af omständigheterna påkallad. Skulle emellertid en dylik lagstiftning anses böra ifrågakomma, torde det i allt fall, med hänsyn till anordningarnas ringa grad af effektivitet vid val efter graderad röstskala, icke vara önskvärdt, att anordningar af beskaffenhet att vålla olägenhet för själfva valförrättningen föreskrefves. Föreskrifter om röstsedlarnas färg och om inrättande af afskilda platser i vallokalen, afsedda att möjliggöra för en hvar att ostördt få bestämma sin valsedels innehåll, torde däremot utan olägenhet kunna antagas. Emot tillämpande å ifrågavarande område af de stadganden, som gällde vid val af ledamöter till Riksdagens Andra kammare för kontroll öfver röstsedlarnas afsändande, hade Kungl. Maj:ts befallningshafvande för sin del icke något att erinra.

Jämtlands län: Stadsfullmäktige och magistraten i Östersund finna olägenheterna af de af Riksdagen ifrågasatta bestämmelserna stora och behof af ändring i nu gällande bestämmelser icke för närvarande framträdande. Länsstyrelsen anför, att nu gällande bestämmelser angående ifrågavarande val måhända lämnade i fråga om valhemlighetens bevarande och kontrollen öfver röstsedlarnas afsändande åtskilligt öfrigt att önska och torde behöfva ändras, men hyste i allt fall Kungl. Maj:ts befallningshafvande starka betänkligheter angående lämpligheten af att redan nu, innan erfarenheten visat, huruvida de till tryggande af valhemligheten vid de politiska valen och för kontroll öfver röstsedlarnas afsändande vid dessa val gifna bestämmelserna vore för sitt syftemål ändamålsenliga, föreskrifva om tillämpning af samma bestämmelser vid ifrågavarande val. Skulle emellertid Kungl. Maj:t anse förhållandena å dessa områden ovillkorligen påkalla lagändring, syntes icke någon erinran skäligen kunna göras emot förslaget att öfverflytta de för valen till Riksdagens Andra kammare nu gällande bestämmelser på ifrågavarande val. Visserligen torde valförrättningen komma att väsentligen fördröjas, men någon allvarligare olägenhet däraf ansåge Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke kunna följa. I afseende på valkuvertens beskaffenhet syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande det vara lämpligt, på sätt jämväl föreslagits, att dessa kuvert försåges med en till storleken bestämd utskärning midt på

Jämtlands län.

framsidan, så afpassad, att valförrättaren genom denna öppning kunde skrifva röstetalet på själfva den inneliggande valsedeln.

Västerbottens län.

Västerbottens län: Stadsfullmäktige och magistraten i Umeå tillstyrka, men stadsfullmäktige och magistraten i Skellefteå afstyrka Riksdagens förevarande framställning. Länsstyrelsen anför för sin del hufvudsakligen följande: Då för de kommunala valen gälde graderad röstskala, torde det, särskildt i fråga om de mindre kommunerna, knappast vara möjligt att meddela bestämmelser, som vore af beskaffenhet att i tillfyllestgörande grad skydda valhemligheten. Å andra sidan kunde det icke förnekas, att, såvidt det af den hittills vunna erfarenheten i hithörande frågor kunde bedömas, en del af de bestämmelser, som för tryggande af valhemligheten och kontroll öfver röstsedlarnes insändande vore föreskrifna i fråga om val till Riksdagens Andra kammare, skulle kunna göras tillämpliga å ofvanberörda val. Till dylika bestämmelser vore att hänföra föreskrifterna om förseglande af valurnan vid afbrott i förrättningen samt om inläggande af valsedlarna i omslag under minst två af de närvarandes sigill. Beträffande däremot bestämmelsen om röstsedlarnas aflämnande i valkuvert, skulle denna bestämmelse vid tillämpningen på ifrågavarande kommunala val medföra svårigheter för valförrättaren att förse valsedlarna med anteckning om röstvärdet. Det blefve ju nödvändigt att för sådant ändamål efter hvarje röstsedels aflämnande uttaga den ur valkuvertet och anteckna röstvärdet å själfva sedeln. Härigenom skulle uppenbarligen arbetet för den sammanräknande myndigheten oerhördt försvåras, oafsedt att felaktigheter vid antecknandet icke utan synnerligen skarp kontroll skulle kunna förekommas. Vid röstning genom ombud kunde dessutom misstag af ombudet vid röstsedlarnas inläggande i kuverten begås och därigenom föranledas förvecklingar med påföljd af dröjsmål och osäkerhet vid själfva valförrättningen och kassering af röstsedlar i betänklig omfattning vid sammanräkningen. Att röstsedlarnas inläggande i valkuvert för öfrigt ägde någon mera väsentlig betydelse för valhemlighetens bevarande, ansåge icke Kuugl. Maj:ts befallningshafvande för sin del. Påtagligt vore nämligen, att valmännen i de flesta fall vore försedda med röstsedlar, redan innan de vid valbordet erhölle sina valkuvert, och om valhemligheten icke röjts, innan valmännen framträdt till valbordet, läte det sig sedermera utan anlitande af valkuvert utan större svårigheter göra att för obehöriga dölja valsedelns innehåll.

Norrbottens län.

Norrbottens län: Magistraten i Piteå samt municipalstyrelsen i Haparanda ansluta sig till Riksdagens framställning, den senare dock ej vidkommande användande af valkuvert, medan magistraten i Luleå

afstyrker förslaget. För egen del anför länsstyrelsen, att enahanda föreskrifter, som meddelats i 45 § vallagen i afseende å ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång och hvilka i sin mån kunde bidraga till att skydda en valman från obehörig inblandning i hans förehafvande vid afgifvande af röst, borde stadgas i fråga om landstingsmannavalen. Likaledes torde i afseende å sådant val böra föreskrifvas, att, på sätt i 47 § berörda lag funnes stadgadt, vid valet skulle begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken. De i 48 och 49 §§ förenämnda lag gifna föreskrifter rörande valkuvert syntes också lämpliga i fråga om landstingsmannavalen. Dock måste gifvetvis dessa valkuvert vara så inrättade, att valförrättaren kunde å den däri inneslutna valsedeln inskrifva sedelns röstvärde. I detta afseende torde, på sätt vissa motionärer i ämnet vid 1911 års Riksdag föreslagit, kunna föreskrifvas, att valkuvertet skulle vara försedt med en till storleken bestämd utskärning, så afpassad, att valförrättaren genom öppningen kunde inskrifva röstvärdet å sedeln. Enahanda anordningar, som i 49 § oftanämnda lag föreskrifvits angående riksdagsmannavalen och som vore afsedda att bereda hvarje valman möjlighet att med valhemlighetens bevarande inlägga sin valsedel i valkuvertet, syntes också utan synnerlig olägenhet kunna genomföras äfven i fråga om landstingsmannavalen, i synnerhet som därför erforderliga skärmar eller dylikt inom kommunerna anskaffats i och för valen till Riksdagens Andra kammare. Ur kontrollsynpunkt torde äfven i fråga om landstingsmannavalen böra föreskrifvas, att, på sätt i 52 § i lagen om val till Riksdagen funnes stadgadt, valurnan skulle, om uppehåll i valförrättningen skedde, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar, och likaledes syntes bestämmelserna i 54 § vallagen, att, sedan valkuverten uttagits ur valurnan, desamma skulle räknas oöppnade, äfvensom att valkuverten skulle inläggas i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglades under minst två närvarandes sigill, lämpligen kunna genomföras äfven i fråga om landstingsmannavalen. Hvad stadsfullmäktigvalen beträffade, torde behofvet af mera betryggande bestämmelser i syfte att bevara valhemligheten, än som nu funnes, icke vara så framträdande som i fråga om landstingsmannavalen, men det torde få anses uppenbart, att den enda bestämmelse förordningen om kommunalstyrelse i stad härutinnan innehölle, nämligen att sådant val skulle ske med slutna sedlar, icke kunde vara tillräcklig, och då en valman, som ginge att afgifva sin röst vid ett stadsfullmäktigval skäligen borde påräkna samma skydd för valhemlighetens bevarande som erbjödes vid ett landstingsmannaval, syntes

motsvarande bestämmelser i detta afseende jämväl rörande ifrågavarande val böra komma till stånd. Här ofvan omförmälda i §§ 47, 48 och 49 i lagen om val till Riksdagen intagna bestämmelser syntes därför böra införas jämväl i fråga om stadsfullmäktigeval.

* * *

Departementschefen.

De frågor, som genom Riksdagens båda ifrågavarande skrifvelser blifvit väckta, synas mig böra komma under pröfning utan samband med spörsmålet om en reformering af det proportionella valsystemet vid landstingsmannaval, hvilket likaledes är under utredning, men som torde kräfva ett mer ingående öfvervägande. Nya förslag till metodens förbättrande hafva också väckts vid innevarande riksdag. Behofvet af ändrade bestämmelser om landstingsmannavals förrättande och om åtgärder till valhemlighetens tryggande synes vara allmänt erkändt, om äfven på flera håll några olägenheter af nu gällande bestämmelser icke kunnat påvisas. Det synes mig uppenbart, att hvad som kan göras för beredande af ökade möjligheter för en hvar röstberättigad att deltaga i de numera så viktiga landstingsmannavalen samt för att skydda valhemligheten och förekomma allt slags valtryck också bör göras. För att nya bestämmelser i dessa hänseenden må kunna antagas på sådan tid, att de vinna tillämpning redan vid årets val, måste desamma hufvudsakligen ansluta sig till nuvarande förhållanden och den mera genomgripande omläggning af dessa val, för hvilken till äfventyrs vissa skäl föreligga, anstå, tills större erfarenhet vunnits eller en ingående omarbetning af landstingsförordningen eljest blir påkallad.

Jag skall först till behandling upptaga de ändringar i förevarande hänseenden, som afse **landstingsmannavalen å landet**. Som bekant skola dessa nu förrättas kommunvis vid första ordinarie kommunalstämma under året d. v. s. den, som hålles under senare hälften af mars månad. I ett par af de motioner, som föranledt riksdagens förberörda skrifvelse n:r 140, har framhållits lämpligheten af, att förevarande val ej sättas i samband med kommunalstämma, utan förrättas å särskildt bestämd valdag; i en af motionerna påyrkas valets förrättande inför kommunalstämmans ordförande. De af mig ofvan relaterade yttrandena från myndigheter och korporationer utvisa mycket skiftande meningar i förevarande afseende. Att tillskapa särskilda valkollegier för landstingsmannavalen synes mig ej påkalladt och dessutom förenadt med vissa svårigheter; att låta dem förrättas af den valnämnd, som har ledningen af valförrättningarna i

kommunerna vid valen till Riksdagens Andra kammare, vore visserligen förenadt med en viss fördel, men synes icke böra ifrågasättas, enär landstingsmannavalen fortfarande torde böra bindas vid kommunalstämma. Till grund för valförrättningen skall ju ligga kommunens allmänna röstlängd; ändringar däri kunna allenast fastställas af kommunalstämma och behof kan föreligga (t. ex. i följd af betalning af resterande utskylder eller öfverlåtelse af fast egendom) att omedelbart före ett valtillfälle för utseende af landstingsmän kunna ändra anteckningarna i längden angående valrätt o. s. v. Att tillåta sådana ändringar äfven å annan förrättning än kommunalstämma skulle föranleda en omläggning af nuvarande stadganden angående behandlingen af kommunens röstlängd, hvilken omläggning näppeligen kan vara påkallad. Men med valens fortfarande förrättande å kommunalstämma är ej sagdt, att de ovillkorligt böra förläggas till den *ordinarie marsstämman.* Tvärtom synas vägande invändningar häremot, åtminstone hvad de större kommunerna beträffar, vara att framställa. Flera andra ärenden förekomma vid dessa marsstämmor och inkräkta lätt på tiden för landstingsmannavalet. Att förbjuda hållandet af landstingsmannaval i sammanhang med den ordinarie marsstämman torde å andra sidan vara mindre lämpligt, enär i ett flertal småkommuner både landstigsmannavalet och de ärenden, som skola förekomma å marsstämman, lätt kunna medhinnas å samma dag. Mest praktiskt synes således vara, att det nu föreskrifna ovillkorliga sambandet mellan landstingsmannavalet och den ordinarie marsstämman upplöses.

I motioner inom riksdagen har påyrkats, att vederbörande länsstyrelse eller domhafvande skulle åläggas att utsätta valdag för landstingsmannaval. Syftet med dessa yrkanden torde närmast hafva varit att få valen, åtminstone inom hvarje valkrets, förlagda till samma dag, äfvensom utsatta helst till en söndag. Med hänsyn till betydelsen af ett allmänt deltagande i förevarande val synes mig önskvärdt, att desamma utsättas till en sådan dag, att minsta möjliga svårighet möter för en hvar att deltaga i valet. Detta kan allenast ske, där valet förrättas å söndag. Fjorårets Andra kammarval ägde i mycket stor utsträckning rum å söndag, och lärer belåtenheten härmed varit allmän.

Anser man således öfvervägande skäl tala för att den kommunalstämma, där landstingsmannavalen skola äga rum, utsättes till söndag, synes steget lämpligast böra tagas fullt ut och *viss* söndag bestämmas för ifrågavarande kommunalstämma. Jag finner mig således hafva grundade skäl föreslå, att den kommunalstämma, där lands-

tingsmannaval skall förrättas, måtte i lag bestämmas till viss söndag, och föreslår jag i sådant afseende fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, nästpåföljande dag (Annandag Påsk). Det torde böra här anmärkas, att vid utsättande af böndagarna bör tillses, att dessa icke förläggas till för valet här föreslagen söndag eller till den söndag i maj, som nedan föreslås till valdag i stad.

Efter omständigheterna å hvarje ort må det sedan ankomma på kommunalstämmoordföranden att till förevarande kommunalstämma jämväl utlysa och där företaga de ärenden, som skola å ordinarie marsstämma behandlas.

Då en kommun är delad på två valkretsar, synas valen kunna å därför utlyst stämma förrättas å samma tid och ställe för båda valkretsarna. Härvid torde dock begagnande af olika valurnor för de till olika valkretsar hörande kommundelarna vara lämpligt, hvarjämte, till undvikande af misstag, särskilda stämplar för de olika kommundelarna till afstämplande af de valkuvert, som föreslås skola begagnas för valsedlarnas inläggande, böra i detta fall användas.

Beträffande *tiden för själfva valet* torde så detaljerande och utsträckta bestämmelser, som i vallagen till Riksdagen äro meddelade, så mycket mindre vara påkallade som landstingsmannavalen föreslagits att förrättas å viss sön- eller helgdag. Visserligen är vid landstingsmannavalen själfva valförrättningen genom där förekommande granskning af fullmakts- och andra behörighetshandlingar samt anteckningen af de i valet deltagandes röstetal mera tidsödande än vid valen till Andra kammaren, men å andra sidan är valmanskåren vid förstnämnda val ansenligt mindre. Föreskrifter i fråga om tiden för själfva valet af liknande innehåll som de i vallagen subsidiärt lämnade torde, med någon jämkning, vara tillräckliga för nu ifrågavarande val. Om således, såsom jag här nedan föreslår, bestämmelser meddelas om, att valet skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen, böra å ena sidan nödiga garantier vinnas, att valmännen icke genom olämpliga valtider förhindras att begagna sin valrätt eller finna dess utöfvande väsentligt försvårad, och å andra sidan förekommas, att valet i de små landskommunerna varder öfver höfvan utdraget. Att i större kommuner än mera utsträckta valtider erfordras, är väl sannolikt, men, då de föreslagna tiderna äro minimitider, torde vederbörande kommunalstämmoordförande icke underlåta att, där så behöfs, utsträcka valtiderna utöfver de i lagen angifna minimitiderna. I hvarje fall böra valtiderna i kungörelsen om stämman nog-

grannt — till klockslag för början och afslutande samt uppehåll i förrättningen — angifvas, hvarom särskild föreskrift torde böra meddelas.

Allmänt vitsordas i de infordrade yttrandena olämpligheten af, att rösterna aflämnas efter upprop enligt röstlängden. Å andra sidan råder, enligt hvad jag erfarit, flerstädes den uppfattning, att upprop af valmännen är till gagn för ordning och reda i förrättningen samt för att undvika ett besvärligt slående i röstlängden. Emellertid vitsordas i de afgifna yttrandena, att ej ens i de större städerna upprop numera äger rum. Vid nu förevarande val, då en valman ofta röstar för annan röstberättigad, torde också en röstning i tur som valmännen anmäla sig vara mest ändamålsenlig. Jag är därför böjd för att förorda meddelande af bestämmelser om, att *de röstande äga aflämna sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden.*

För att *bitäda ordföranden* vid valet torde stämman före valet böra utse två af de närvarande, hvarom uttrycklig bestämmelse synes böra meddelas.

Indelande af större landskommuner *i valdistrikt* är otvifvelaktigt en reform att eftersträfva. Åtskilliga svårigheter yppa sig emellertid här med hänsyn till, att kommunens allmänna röstlängd skall vara röstlängd vid landstingsmannavalen och att kommunalstämmans ordförande har att leda valet. Omläggningar af nuvarande förhållanden på detta område blefve därför en följd af medgifvandet till distriktsindelning. Jag anser därför, att med bestämmelser härom kan tillsvidare anstå.

Till med sammanräkningen af rösterna förknippade frågor får jag tillfälle återkomma här nedan.

Jämväl hvad beträffar **landstingsmannavalen i stad,** synas i nu behandlade afseenden vissa ändringar i gällande bestämmelser påkallade. Då också i stad valets förrättande å viss söndag synes lämpligt, anser jag, att den allmännna rådstuga, där dessa val skola företagas, bör hållas å fjärde söndagen i maj eller, om pingstdagen då infaller, nästpåföljande dag (Annandag Pingst). Med afseende å tiden på dagen synas samma minimitider, som föreslagits för landet, böra gälla äfven för städerna. Då valdagen är söndag, torde dessa tider för de minsta städernas del vara tillräckliga. Uppenbart är, att i de större städerna vida mer utsträckta tider behöfvas och komma att af vederbörande utsättas. Jämväl i öfriga afseenden torde de för landsvalen föreslagna nya bestämmelserna böra i tillämpliga delar gälla för stad. Utseende af några särskilda biträden torde här icke påkallas, då magistraten ju alltid är kollegial. Slutligen torde böra lämnas medgifvande till att landstingsmannaval i

stad, som för stadsfullmäktigeval är delad i valkretsar, må ske valkretsvis — å en och samma dag —, dock utan att därvid de landstingsmän med suppleanter, som skola väljas, uppdelas på valkretsarna.

Jag öfvergår nu till den viktiga och svårlösta frågan om åtgärder till **valhemlighetens betryggande** och den med afseende härå inom Riksdagen väckta frågan, att de bestämmelser, som i förevarande hänseende gälla vid valen till Riksdagens Andra kammare, också måtte bli gällande vid landstingsmannavalen.

Förhållandena härutinnan få anses vara analoga på landet och i stad, hvadan något särskiljande ur denna synpunkt af stadgandena allt efter orten icke torde påkallas. De åtgärder, som härutinnan kunna förekomma, hafva, på sätt af den föregående redogörelsen framgår, varit föremål för mycket skiftande omdömen och förslag från de hörda myndigheterna och korporationerna. Klart synes vara, att valsedlarna ej böra få vara färgade, enär därmed valhemligheten lätt eluderas. Till fördel med afseende å valhemlighetens bevarande vore utan tvifvel också bestämmelser om ensartadt eller lika format å alla valsedlar. För att vinna full effektivitet af sådana bestämmelser borde dock blanketter till valsedlar tillhandahållas af det allmänna. Man kunde då ock vidtaga sådana anordningar, att sedlarna kunde vikas ihop som ett kuvert, hvarmed röstvärdet kunde tecknas å själva sedeln. Otvifvelaktigt äro nu antydda anordningar att allvarligen öfverväga, och valet mellan detta system och andra nedan angifna, är icke lätt att träffa; men jag har dock kommit till den uppfattning, att det skulle stöta på åtskilliga praktiska svårigheter att nu införa dylika obligatoriska valsedelsblanketter. Då dessutom vid de politiska valen i förevarande hänseende finnes ett system, som pröfvats och befunnits i det hela fungera väl, bör detta system ej utan tvingande skäl utbytas mot ett annat vid landstingsmannaval, äfven om möjligheterna af samma systems användande vid dessa olika slag af val ej äro lika, och större svårigheter, med hänsyn till den graderade skalan, möta att tillämpa samma system vid landstingsmannavalen som vid andrakammarvalen. Jag anser därför *systemet med valkuvert* böra införas jämväl vid landstingsmannavalen. Vidkommande tillämpningen af detta system vid nämnda val torde hufvudsakligen två möjligheter vara att reflektera på, den ena, att en öppning utskäres i kuvertet, genom hvilken, sedan sedeln inlagts

i kuvertet, röstvärdet kan antecknas å själfva sedeln, och den andra, att röstvärdet antecknas på det tillslutna kuvertet. Valet mellan dessa båda system synes mig ganska vanskligt; tvifvelsutan kunna goda skäl anföras för båda systemen. Hvartdera har sin fördelar och sina olägenheter. Enligt min mening är systemet med anteckning af röstvärdet å kuvertet dock att föredraga ur synpunkten af valhemlighetens betryggande — att det orsakar ökadt besvär för den sammanräknande myndigheten är en synpunkt i andra planet. I och för sig framstår det kanske såsom mindre tilltalande, att, när man föreskrifver användande af valkuvert just för döljande af den valsedel, som aflämnas, man samtidigt påbjuder, att i detta kuvert skall finnas en öppning, som möjliggör en, låt vara ytterst ofullständig, inblick å valsedeln. Det uppges också, att genom utskärningen i valkuvertet möjlig olikhet i färgskiftning och i papperets beskaffenhet å sedlarna kommer att skönjas nästan tydligare, än när hela sedeln är synlig. Dessutom är ju ej uteslutet, att icke med detta system röstvärdet kan så antecknas i öppningen, att otydlighet eller fel sedan kan befinnas vidlåda sedelns röstvärde. Olägenheten med att teckna röstvärdet å valkuvertet är, att detta värde då måste sedermera öfverföras å valsedeln. Att i stället föreskrifva, att valkuvertet efter öppnandet skall hopfästas med valsedeln är mindre tillrådligt, enär vid sedlarnas och kuvertens handterande ett åtskiljande af sedeln från kuvertet understundom kan komma att ofrivilligt inträffa. Besväret för den sammanräknande myndigheten blir ej heller på detta sätt lindrigare än med det förut förordade systemet. Frågan blir då närmast, om valsäkerheten äfventyras genom att röstvärdet måste i sammanhang med sammanräkningen öfverföras från valkuvertet till valsedeln. Jag föreställer mig dock, att farhågorna i detta hänseende äro ogrundade. Att valsäkerheten bör med ifrågavarande förfaringssätt vara fullt tryggad, när sammanräkningen sker inför magistraten, som alltid är kollegial (minst 3 personer), synes mig ganska visst. Stor vaksamhet och ordning erfordras visserligen, men dessa egenskaper hos den sammanräknande myndigheten påkallas i hvarje händelse vid denna grannlaga förrättning. Ökadt arbete uppkommer möjligen för magistraten, men detta förhållande bör ej vara afgörande. Vid dessa allenast hvart fjärde år återkommande val lära svårigheter ej heller möta för magistraterna att skaffa sig erforderliga biträden för sammanräkningen — i de större städerna, där ökningen i arbetet blir mest kännbar, består ju magistraten af flera medlemmar än i de små.

Något annorlunda torde förhållandena te sig för landsbygdens del. I detta hänseende vill jag först erinra om förenämnda af härads-

höfdingarnas förening gjorda framställning angående befrielse från uppdraget med sammanräkning af rösterna vid landstingsmannaval. Med fullt beaktande af det omfattande arbete, som med dessa val lagts å domhafvandena, kan jag dock ej nu förorda, att annan myndighet betros med dessa sammanräkningar. Länsstyrelserna kunna ej ifrågakomma med hänsyn till deras stora, alltjämt ökade arbetsbörda. En särskild kommission — såsom ett par länsstyrelser ifrågasatt — vore kanske framdeles att tänka på, men bör ej för närvarande ifrågasättas. Däremot är det önskvärdt, att till domhafvandenas förfogande ställas biträden för ifrågavarande sammanräkning. Och just behofvet i hvarje händelse af sådana, af staten ersatta biträden gör det enligt min mening möjligt att jämväl för landet använda valkuvert, å hvilka röstvärdet antecknas för att sedermera öfverföras å själfva röstsedeln vid sammanräkningen. Om två ansvariga biträden ställas till domhafvandens förfogande, uppstår lindring i dennes, eljest i alltför hög grad betungande arbete och vinnes framför allt den kontroll, som gör det ur valsäkerhetens synpunkt möjligt att förorda det system med röstvärdets tecknande å valkuvertet, som ofvan angifvits. Dessa biträden torde böra förordnas af vederbörande länsstyrelse, och lärer sammanräkningsprotokollet böra af dem till riktigheten bestyrkas. Förordnande af sådana biträden, hvilka torde böra erhålla dagtraktamente, exempelvis 15 kronor per dag — jämte i förekommande fall reseersättning — kan ej orsaka statsverket någon afsevärd utgift. Kungl. Maj:t torde äga att om sådan ersättning förordna; och lärer densamma för innevarande års landstingsmannaval kunna utgå under förskottstitel och i vanlig ordning anmälas till ersättande. Efter den erfarenhet af kostnaderna, som därmed vinnes, må sedermera till 1914 års statsreglering öfvervägas, om särskidt anslag för ändamålet må vara påkalladt.

Efter hvad jag försport har det från flera håll anmärkts, att på en och annan ort, särskildt på landet, sammanräkningen uppskjutits längre än som synts behöfligt och lämpligt. Det torde därför vara skäl att *bestämma, inom hvilken tid från valet sammanräkningsförrättningen bör företagas.* Då nu gemensam valdag föreslagits, synes tiden kunna bestämmas å landet till inom tjugo dagar från valet — med hänsyn till ting och andra förrättningar kan kortare tid ej ifrågasättas — och i stad, där tiden kan sättas väsentligt kortare, till inom tio dagar från valet.

I detta sammanhang må framhållas, att en ändring i nu gällande bestämmelser *rörande talan mot sammanräkningsbeslut* i fråga om före-

varande val ej synes mig för närvarande trängande. Denna fråga är också af enskild motionär vid innevarande riksdag redan lagd under riksdagens pröfning.

De ändringar i öfrigt i landstingsförordningen, som jag anser önskvärda, och hvilka ändringar ansluta sig till hvad i sådant hänseenede är stadgadt i ofta berörda vallag, torde ej tarfva särskild utläggning. En del modifikationer i vallagens bestämmelser hafva blifvit påkallade därigenom, att landstingsmannavalen skola äga rum å kommunalstämma och att om sådan stämma vissa allmänna stadganden finnas upptagna i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Att särskilda sedlar och valkuvert erfordras, då rösträtt utöfvas jämväl för annan, torde utan vidare vara uppenbart.

Slutligen vill jag anmäla, att frågan om ändrade bestämmelser rörande stadsfullmäktigeval, i samma syfte som nu ifrågasatts vidkommande landstingsmannavalen, torde komma att af mig längre fram under riksdagen upptagas.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag,

att Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att antaga förslag till lag angående ändrad lydelse i vissa delar af kungl. förordningarna den 21 mars 1862 om landsting och om kommunalstyrelse på landet af den lydelse, som bilagan till detta protokoll utvisar.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall samt förordnade, att proposition i ämnet, af den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:

Henrik Carlson.